

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Ludmila Svobodová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra sociologie

Jiráskovy sady z pohledu návštěvníků - historie, aktivity, význam
Bakalářská práce

Autor: Ludmila Svobodová
Studijní program: B6703
Studijní obor: Sociologie obecná a empirická
Vedoucí práce: Mgr. Petr Vašát, Ph.D.

Hradec Králové, 2015

Zadání bakalářské práce

Autor: Ludmila Svobodová

Studium: F12573

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Název bakalářské práce: **Jiráskovy sady z pohledu návštěvníků - historie, aktivity, význam**

Název bakalářské práce AJ: Jirásek's Gardens from the perspective of visitors – history, activities, significance

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Studentka se ve své bakalářské práci bude zabývat místem Jiráskových sadů v Hradci Králové. Práce stručně představí historický kontext místa a následně se zaměří na významy, které parku přisuzují jeho pravidelní návštěvníci. Skrze vlastní kvalitativní výzkum spočívající v polostrukturovaných rozhovorech a zúčastněném pozorování studentka odpoví následující výzkumné otázky: kdo jsou pravidelní návštěvníci parku?; jaké významy parku přisuzují?; jakou roli hraje park v rámci jejich každodennosti? Teoreticky příspěvek vychází z interpretativního přístupu v rámci sociologie prostoru.

Cresswell, T. 2004. Place: A Short Introduction. Oxford: Blackwell Publishing. Gehl, J. 2000. Život mezi budovami. Boskovice: Albert. Hendl, J. 2008. Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál. Low, S. M., D. Taplin, S. Scheld. 2005. Rethinking urban parks: Public Space and Cultural Diversity. Austin: University of Texas Press. Malina, J. 2007. "Střelná kasemata v Jiráskových sadech v Hradci." Hradecký deník 16 (261): 4. Musil, J. 1967. Sociologie Soudobého města. Praha: Nakladatelství svoboda. Silverman, D. 2005. Ako robiť kvalitativný výskum. Bratislava: Ikar, a. s.

Garantující pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Vašát, Ph.D.

Oponent: Mgr. Josef Bernard, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 12.6.2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením Mgr. Petra Vašáta, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 4. 5. 2015

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu Mgr. Petru Vašátovi, Ph.D. za odborné vedení práce, připomínky a náměty. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří byli ochotni mi poskytnout rozhovory k výzkumu. Za podporu děkuji také své rodině a přátelům.

V Hradci Králové dne 4. 5. 2015

Anotace

Svobodová, Ludmila. 2015. *Jiráskovy sady z pohledu návštěvníků – historie, aktivity, význam*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 85 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se věnuje Jiráskovým sadům v Hradci Králové, popisu toho, jak je vnímají jejich pravidelní návštěvníci. Práce popisuje veřejný prostor Jiráskových sadů na základě výpovědí respondentů - jeho samotných uživatelů a zodpoví, koho lze vlastně považovat za pravidelného návštěvníka, jaké významy parku přisuzují, jejich pocity a hodnotové preference. Mimo to, si klade za cíl zmapovat aktivity návštěvníků, možnosti trávení času, subjektivní hodnocení Jiráskových sadů a přijít na to, jakou roli hraje park v rámci jejich každodennosti. Bakalářská práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol a dále několika podkapitol. První kapitola zahrnuje stav dosavadního poznání a následuje druhá kapitola, pojednávající o základních teoretických východiscích. Na tyto dvě kapitoly navazuje třetí - metodologie práce. V rámci výzkumné metodiky byl zvolen kvalitativní přístup za pomoci polostrukturovaných rozhovorů, mentálních map a zúčastněného pozorování. Čtvrtá kapitola se skládá z vlastních výsledků a zjištění.

Klíčová slova: Jiráskovy sady, veřejný prostor, návštěvníci, park, příroda

Annotation

Svobodová, Ludmila. 2015. *Jirásek's Gardens from the perspective of visitors – history, activities, significance*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 85 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor's thesis deals with Jirásek's Gardens in Hradec Králové and the description of how they are perceived by their regular visitors. The work describes the public space of Jirásek's Gardens based on the answers of respondents - the users thereof themselves - and it will answer the question, who can actually be considered a regular visitor, what meanings they attribute to the park, their feelings and value preferences. Besides, it aims to map the activities of visitors, the possibilities of spending time, subjective evaluation of Jirásek's Gardens and to figure out what role the park plays in their everyday life. The bachelor's thesis is divided into four main chapters and several subchapters. The first chapter covers the state of existing knowledge and it is followed by the second chapter, dealing with basic theoretical starting points. These two chapters are followed by the third one, work methodology. In terms of research methodology there was chosen a qualitative approach with the help of semi-structured interviews, including mental maps and also participant observation. The fourth chapter consists of my own results and findings.

Keywords: Jirásek's Gardens, public space, visitors, park, nature

Obsah

Úvod.....	9
1 Stav dosavadního poznání.....	12
1.1 Místo, prostor.....	12
1.2 Urbánní veřejný prostor.....	13
1.3 Městské parky.....	15
2 Základní teoretická východiska.....	16
2.1 Místo, prostor.....	16
2.1.1 „Místo“.....	16
2.1.2 „Prostor“.....	17
2.2 Percepce prostoru a prostředí.....	19
2.3 Urbánní veřejný prostor.....	21
2.3.1 Faktory ovlivňující využívání veřejných prostorů.....	22
2.3.2 Aktivity lidí na veřejných prostranstvích.....	23
2.3.3 Volitelné aktivity.....	25
2.3.4 Společenské aktivity.....	26
2.4 Městské parky.....	26
2.4.1 Vytváření městských veřejných parků.....	27
2.4.2 Funkce městských parků.....	28
2.4.3 Strategie k dosažení prosperujících parků.....	29
3 Metodologie práce.....	31
3.1 Cíl práce a výzkumné otázky.....	31
3.2 Design výzkumu.....	31
3.3 Techniky sběru dat.....	33
3.3.1 Polostrukturovaný rozhovor.....	33
3.3.2 Pozorování.....	34
3.4 Cílová skupina a strategie výběru vzorku.....	35
3.5 Zpracování dat.....	37
3.6 Etický rozměr výzkumu.....	38
4 Výsledky.....	40
4.1 Charakteristika respondentů.....	40
4.1.1 Respondent #01.....	40
4.1.2 Respondent #02.....	40
4.1.3 Respondent #03.....	41

4.1.4	Respondent #04.....	42
4.1.5	Respondent #05.....	42
4.1.6	Respondent #06.....	43
4.1.7	Respondent #07.....	44
4.1.8	Respondent #08.....	45
4.1.9	Respondent #09.....	45
4.1.10	Respondent #10.....	46
4.1.11	Respondent #11.....	47
4.2	Historický a fyzický popis místa Jiráskových sadů	47
4.2.1	Historický popis místa.....	48
4.2.2	Fyzický popis místa.....	50
4.3	Tematické okruhy.....	51
4.3.1	Asociace s Jiráskovými sady.....	52
4.3.2	Historicko-umělecká stránka Jiráskových sadů	52
4.3.3	Percepce jednotlivých částí Jiráskových sadů, mentální mapy	53
4.3.4	Rytmus návštěv Jiráskových sadů.....	55
4.3.5	Místa trávení času v Jiráskových sadech.....	56
4.3.6	Aktivity v Jiráskových sadech	57
4.3.7	Bezpečnost v Jiráskových sadech	58
4.3.8	Celkové hodnocení Jiráskových sadů	59
	Závěr.....	63
	Použitá literatura	66
	Seznam příloh	69
	Scénář rozhovoru	69
	Transkripce rozhovoru	71
	Ukázka kódování.....	75
	Obrazová příloha.....	76

Úvod

V dnešní čím dál více se modernizující době mne ze spousty nabízejících se témat ke zpracování zaujala právě tematika veřejného městského prostoru. Veřejné prostory ve městech jsou zvelebovány, rekonstruovány, města mezi sebou určitým způsobem „soutěží“. Zvláště je to patrné i v Hradci Králové, který byl svého času nazýván Salómem republiky a nadále se snaží si tuto krásnou a velkolepou tradici zachovat a přenést do současnosti. Vnímám to, že i sociologie se posouvá mílovými kroky kupředu a dovolím si konstatovat, že i pro ni se problematika veřejného prostoru stala jakýmsi fenoménem bádání.

Má bakalářská práce je věnována popisu Jiráskových sadů z pohledu a perspektivy jejich návštěvníků. A proč zrovna Jiráskovy sady? Tady se musím vrátit o několik let nazpět, kdy jsem se jako víceméně náhodná návštěvnice Hradce Králové poprvé v životě ocitla v těchto sadech. Byl konec května a celý park, všechna jeho prostranství a zákoutí zářila záplavou květin, barev, vůní, zeleně, vším se prolínal zpěv ptáků... Byl to pro mne okouzující zážitek a při vzpomínce na ten okamžik mně vytanou na mysl slova naší národní hymny „zemský ráj to na pohled“. Opravdu jsem si připadala a cítila se jako v ráji. Při rozmýšlení jaké téma bakalářské práce z hlediska veřejného prostoru si zvolit, jsem si tedy logicky vybrala místo, které mne zaujalo natolik, abych se rozhodla právě pro tyto Jiráskovy sady. Když jsem totiž začala park během studia pravidelně navštěvovat, všímala jsem si i ostatních návštěvníků a už v té době mě zajímalo, zda je sem přivádí ty samé důvody, které do těchto míst přitahují i mne, a zároveň mne s touto myšlenkou napadaly další a další otázky, na které se za pomoci této bakalářské práce snažím nalézt odpovědi a jež konkrétně jmenuji dále.

Bakalářská práce mi tak umožňuje za použití sociologických metodik přiblížit se vnímání ostatních uživatelů parku a vyzorovat, pro které lidi znamenají Jiráskovy sady pravidelné místo navštívení v jejich každodenním životě a pro koho jsou spíše náhodnou zastávkou. Centrem mého zájmu je tedy v práci vylíčit, jak často a v kterou denní dobu sady navštěvují, jaké významy parku tyto pravidelní návštěvníci přisuzují, zda se v tak krásném prostředí i stejně krásně a pohodlně cítí nebo zde registrují nějaké narušitele tohoto klidu a pohodlí. Jiráskovy sady také disponují svojí historií, která není pouze čitelná kdesi v záznamech, prostřednictvím

informačních tabulek nebo v dokumentech, ale je i viditelná skrze různé stavební pozůstatky z minulých dob. Pyšní se i některými svými uměleckými objekty. I to mne tedy bude zajímat, zda si uživatelé v parku všímají jeho historicko-uměleckého rázu. V další řadě bude cílem této bakalářské práce skrze pozorování odkrýt způsoby přirozeného chování návštěvníků, které by mi jinak za použití samotného rozhovoru ani nemusely být odhaleny. Prostor Jiráskových sadů nabízí svým návštěvníkům klid, svěží vzduch, překrásné pohledy, ale i zajímavé kulturní vyžití. Proto bude mým dalším zájmem dozvědět se od uživatelů, kterým aktivitám se zde věnují a jakým způsobem zde svůj čas tráví. V neposlední řadě mne pak bude zajímat subjektivní hodnocení všech dotazovaných respondentů. Jestli jsou spokojeni, zda mají k něčemu připomínky a výhrady, a zároveň jak se všechny jejich odpovědi od sebe navzájem liší.

Určuji si proto tyto výzkumné otázky:

- Kdo jsou pravidelní návštěvníci parku?
- Jaké významy parku přisuzují?
- Jakou roli hraje park v rámci jejich každodennosti?

K tomu, abych dosáhla odpovědí na výzkumné otázky a odкрыla souvislosti mezi nimi, byly v práci v rámci kvalitativního přístupu zvoleny dvě vedoucí techniky. Těmi je polostrukturovaný rozhovor a zúčastněné pozorování v prostoru Jiráskových sadů.

Bakalářská práce je organizována následujícím způsobem. Po úvodu, v první kapitole stavu dosavadního poznání, zmiňuji významné světové, evropské a české autory, s jejichž pomocí jsem mohla práci vypracovat. Ti se ve svých pracích zabývali tématy a koncepty v rámci geografie i sociologie místa a prostoru, urbánního veřejného prostoru, percepce prostoru a prostředí, a také v rámci problematiky městských parků. Po stavu dosavadního poznání následují základní teoretická východiska. Touto kapitolou končí teoretická část bakalářské práce a navazuje část metodologická, která je rozčleněna dle jednotlivých podkapitol, jako jsou cíl práce a výzkumné otázky, design výzkumu, techniky sběru dat, cílová skupina a strategie výběru vzorku, zpracování dat a nakonec etický rozměr výzkumu. Následuje empirická část s výsledky, rozdělená do kapitol charakteristika

respondentů, historický a fyzický popis místa Jiráskových sadů a tematické okruhy. Další část práce tvoří závěr a seznam použité literatury. Práci zakončují přílohy obsahující scénář rozhovoru, transkripci rozhovoru, ukázkou kódování a obrazovou přílohu.

1 Stav dosavadního poznání

1.1 Místo, prostor

Američtí sociologové používali prostorových koncepcí k porozumění a vysvětlení podstaty sociální akce, stability a změny. Otázkami týkajícími se místa a prostoru, se ve svých pracích v rámci Chicagské školy zabývali např. Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Roderick McKenzie [1925] a Henri Lefebvre [1991]. Ze světové literatury uvádím poměrně novodobé dílo *Anthropology of Space and Place: Locating Culture* [2003], ve které se americká antropoložka Setha M. Low společně se spoluautorkou Denise L. Zuñiga zabývají pojmy *prostor* a *místo*, které vnímají jako materiální dimenzi a zároveň jako zásadní formy pro tvorbu společenského života. V každé z kapitol se zabývají jiným druhem prostoru.

Definice prostoru, problémy s ním spojené a nejrůznější otázky týkající se tohoto konceptu, byly prezentovány v klasických dílech Georga Simmela [1903] a Pierra Bourdieuho [1998]. Těmto tématům se také věnovali dva britští geografové David Harvey: *Social Justice and the City* [1973] a Tim Cresswell v knize *Place: A Short Introduction* [2004]. Cresswellovo dílo obsahuje stručný úvod těchto témat, která zkoumal. Cituje zde několik významných autorů, kteří ve svých pracích řešili též problémy a otázky spojené s *prostorem* a *místem*: Edward Relph [1976], Yi-Fu Tuan [1977].

V Čechách se tímto zabýval Michal Černoušek, jehož kniha nese název *Psychologie životního prostředí* [1992], ve které se soustředil právě na městské prostředí a věnuje se zde *prostoru* a *prostředí* zase spíše z toho psychologického hlediska, jak jej lidé vnímají. Při tomto tématu uvádím i dílo Jana Kellera: *Sociologie a ekologie* [1997] a dále publikaci Evy Heřmanové a Jiřího Patočky: *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí* [2006].

1.2 Urbánní veřejný prostor

V rámci urbánního prostoru bych ráda představila nejprve několik zahraničních autorů. Jedním z nich je americký urbanista William H. Whyte: *The Social Life of Small Urban Spaces* [1980]. Jeho studie veřejných prostranství, zejména náměstí v New Yorku, odstartovala mini-revoluci v urbanismu a designu. Ve svých pracích analyzuje úspěchy i selhání městských prostorů a poskytuje intuitivní kritiku a způsoby, jak mohou být tyto prostory vylepšeny. V roce 1988 vznikl pod stejným názvem i film, který se posléze ukázal v architektuře vysoce vlivným. Již zmiňovaná Low se spoluautorkami, a též významnými antropoložkami Danou Taplin a Suzanne Scheld, v jejich dále zmíněné publikaci uvedly, že jeho analýza náměstí a malých parků v New Yorku se stala základem pro pravidla malých městských veřejných prostorů a byla také použita městem New York v plánovacím odboru transformace veřejných prostranství města [Low, Taplin, Scheld 2005: 1]. V rámci urbánního prostoru, otázek a problémů s ním spojených, uvádím např. tyto autory: Talmadge Wright [1997], Erving Goffman [(1963) 2003]. V souvislosti s veřejnými prostory bych zde také ráda představila i americkou organizaci *Project for Public Spaces* (PPS). Tato organizace byla založena v roce 1975 za účelem rozšíření práce právě zmiňovaného urbanisty Whytea. PPS je vzdělávací organizací neziskového plánování a designu, zaměřená na pomoc lidem vytvářet a udržovat veřejné prostory, aby se tak mohly budovat silnější komunity. Průkopnický přístup této organizace pomáhá transformovat veřejné prostory občanů na důležitá místa sloužící společným zájmům. Na tomto projektu se podílejí velice zkušení pracovníci z oblasti životního prostředí, designu a architektury, urbanismu, geografie, psychologie, krajinářské architektury, umění, administrace a správy informací. Poznatky, průzkumy, výsledky prováděných výzkumů, rady a nápady prezentují online na svých webových stránkách. Zkoumanými částmi veřejných prostorů této organizace jsou ulice, trhy, veřejné budovy, nábřeží, náměstí, parky, nejrůznější areály a centra. Projektově bylo dokončeno více než 3000 obcí ve 43 zemích a ve všech 50 státech USA. Tímto se tak PPS stala předním centrem pro osvědčené postupy, informace a prostředky. Na vedení rady PPS spolupracuje více než 700 členů z celého světa. Jedna z výzkumných projektových prací této organizace: *Case study: Brno, Czech Republic*, je publikována v článku s názvem *Placemaking and the Future of Cities*. Tato studie probíhala v několika zemích světa a mimo jiné i v České

republice, v Brně. Konkrétně se jednalo o starou továrnu Vaňkovku, která byla s pomocí PPS zachráněna z demolice a označena jako kulturní památka. Bývalá továrna je tedy nyní prosperujícím nákupním centrem.

Dánský architekt Jan Gehl je dalším autorem, jehož středem zájmu se v jeho pracích stal veřejný prostor ve městech. Věnuje se úpravě prostorů pro pěší a cyklisty, a také zlepšování kvality života ve městech. Ve svém díle *Život mezi budovami* [2000], se zaměřil na problémy života ve veřejném městském prostředí s poukázáním na mnoho faktorů, které mohou kladně či záporně ovlivňovat využívání vnitřních prostor města. Přesvědčivě na konkrétních příkladech ukazuje, že města se mohou stát příjemným místem k životu. Vysvětluje, jak vytvářet města, která jsou živá, bezpečná, udržitelná a zdravá.

V Čechách se v rámci města Brna urbánním prostorem zabývají a spolupracují na různých výzkumech například socioložky Barbora Vacková, Lucie Galčanová a Slavomíra Ferenčuhová. V souvislosti s urbánním prostorem, provedla Galčanová ve spolupráci s Vackovou a Robertem Osmanem v roce 2010 výzkum s názvem *Prostor „před nádražím“ v Brně – perspektiva chodce* [2011]. Záměrem této analýzy bylo získat informace, které by se daly využít při hledání způsobů, jak zlepšit tehdejší stav tohoto prostoru a zjistit, jak jej vnímají a hodnotí sami jeho uživatelé. Respondenty byli příležitostní návštěvníci Brna, při každodenní cestě do a z práce, užívající nádražní prostor v různé denní hodiny. Výzkum byl realizován kombinací sociologických metod kvalitativního výzkumu s technikou kresby mentálních map. Vladimíra Šilhánková [2003] a Jiří Musil [1976] (inspirovaný Chicagskou školou), se věnovali ve svých publikacích též urbánnímu prostředí. V rámci města Prahy zmiňují Urbánní regionální laboratoř (URRlab), pracovní skupinu vědeckých pracovníků a pedagogů katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, která se zabývá sdílením a diskutováním o tématech týkajících se praktických problémů a výzkumů měst, osídlení, regionálního rozvoje a příbuzných oborů z pozice sociální geografie. Ohledně *Sociologického časopisu* uvádím například autory Martia Ouředníčka, Janu Temelovou [2011] a v souvislosti se societami bezdomovců, se v rámci urbánního prostoru u nás zabývají Petr Vašát [2012] a Ondřej Hejnal [2013].

1.3 Městské parky

Vyloženě tematiku veřejných městských parků, na kterou jsem se ve své bakalářské práci zaměřila, v knize *Rethinking urban parks - public space and cultural diversity* [2005], řeší již zmiňované americké antropoložky Low, Taplin a Scheld. S pomocí studií několika parků ve Spojených státech Amerických, jako jsou: Prospect Park v New Yorku, Orchard Beach v Pelham Bay parku a park Jacob Riis v národním rekreačním areálu Gateway stejně jako v Newyorském Ellis Island Bridge Proposal a v Národním historickém parku nezávislosti ve Philadelphii, autorky určily konkrétní způsoby, jak podporovat, udržovat a spravovat kulturní rozmanitost v městských veřejných parcích. Velkou důležitost přikládají etnografické metodě zkoumání. Díky bohatství údajů v této publikaci mají urbanisté, manažeři parků a všechny zúčastněné osoby k dispozici nástroje pro vytváření veřejných parků, které slouží potřebám a zájmům celé veřejnosti. V souvislosti s veřejnými parky v městském prostředí jsem také čerpala od českých autorů Petra Durdíka: *Veřejný prostor a veřejná prostranství* [2013] a Františka Marečka: *Zahradnický slovník naučný IV. N-Q* [1999].

2 Základní teoretická východiska

2.1 Místo, prostor

2.1.1 „Místo“

Pro tuto práci je charakteristických několik základních pojmů. Jedním z nich je právě místo. Pod tímto označením si představuji vymezenou plochu v prostoru nebo i konkrétní bod – místo k sezení, ke stání, napadá mne i místo k občerstvení, místo činu a několik dalších podobných.

V této kapitole vycházím z pojetí Cresswella, který od sebe místo a prostor odlišuje a vysvětluje, jaký je mezi těmito koncepty rozdíl. Dle tohoto autora je místo pojem, který mluví sám za sebe. Lidé toto slovo každodenně používají, je to takzvaně zaobalený výraz v běžném slova smyslu. Není to vyměřené označení v akademické terminologii, místo je prostě všude. Charakteristika místa zahrnuje jeho vizualitu, smysl pro společnost a smysl pro čas. Místa jsou veškeré prostory, kterým lidé přisuzují určitou smysluplnost, význam. Nejvíce přímočarým vymezením dle tohoto britského autora, je definice místa jako „Meaningful Location“ neboli smysluplné umístění [Cresswell 2004: 1-7]. Ve své publikaci uvádí tři základní aspekty místa, které zavedl politický geograf John Agnew:

1. Umístění („Location“).
2. Místní („Locale“).
3. Smysl místa („Sense of place“) [Cresswell 2004: 7].

„Umístění“ si Cresswell vykládá jako jednoduchý význam slova „kde“. Tato místa však nejsou stabilní. Jako příklad uvádí loď, která stále někam pluje a přesouvá se tak z jednoho místa na druhé [ibid.: 7]. Slovem „místní“ myslí John Agnew skutečné místo. Jeho tvary, místo, ve kterém lidé žijí jako jednotlivci, jako muži a ženy, jako bílí a černí. „Umístění není nezbytnou podmínkou místa“ [ibid.: 22]. Je tedy zřejmé, že místa mají téměř vždy konkrétní formu. Tak jako má místo svoji materiální a vizuální podobu, tak i lidé projevují svoji subjektivní a emocionální oddanost místu, a takto je chápáno Agnewovo označení „sense of place“ jako smysl místa [Agnew citován in Cresswell 2004: 7].

Tuan argumentuje, že prostřednictvím zkušeností a lidského vnímání poznáváme svět skrze různá místa. Termínem „topophilia“ poukazuje na citové vazby mezi člověkem a místem. Místo je přístupné diskuzi o věcech, jako jsou hodnoty a sounáležitosti. Místo může znamenat naše oblíbené křeslo, ale taky i celou zemi [Tuan citován in Cresswell 2004: 20]. Podle Cresswella může být místo i cesta k porozumění. Místo je tedy také způsob, jak nahlížet na svět, jak ho poznávat a jak mu porozumět. Na základní úrovni je to prostor, kterému je přisuzován význam v souvislosti s určitým výkonem. Je ohroženo masovou komunikací a dopravou. Též dodává, že lidé nemohou nic stavět, aniž by se prvně nenacházeli na nějakém místě a že takovéto místo je primární pro vytváření společnosti [Cresswell 2004: 1-15].

2.1.2 „Prostor“

Další charakteristický pojem. V souvislosti se zaměřením této bakalářské práce se mi prostor jeví jako místo bez hranic, něco, co nás obklopuje ze všech stran.

Prostor byl dlouho považován za vedlejší téma v sociologii, za předmět zájmu geografů a ostatních „nesociologů“. Zejména sociologická teorie byla lhostejná k prostoru a prostorovým úvahám a nahlížela na prostor jako na jakési neutrální pozadí [Gotham 2003: 723]. Pojem prostor začal poprvé používat německý filosof a sociolog Simmel a jak uvádí Černoušek, koncem 60. let se začal užívat termín „osobní distance“, jehož autorem je švýcarský badatel Heini Hediger. Ten pozoroval přirozené jednání lidí v nejrůznějších prostředích, počínaje přednáškovou halou přes chování lidí v parcích a restauracích, až k jejich prostorovým interakcím v soukromí [Černoušek 1992: 97]. V knize *Sociologie a ekologie* [1997] vyjadřuje Keller přesvědčení, že již sám zájem o studium populací nutně vede k důrazu na faktor prostoru [Keller 1997: 83]. Gotham definuje prostor následně: „Prostor je společenský vztah, který se podílí na produkci a reprodukci sociálních struktur, sociálního jednání a na mocenských vztazích“ [Gotham 2003: 723-724].

Z antropologického hlediska se dá na základě pojetí Černouška identifikovat prostor jako „malá protektivní sféra, bublina osobního prostoru, kterou si organismus udržuje mezi sebou a ostatními“ [Černoušek 1992: 98]. Naopak z hlediska geografického, označuje Cresswell prostor jako nějaký úsek disponující plochou a objemem. Jedním ze způsobů, jak dát prostoru význam a učinit ho místem, je právě

jeho pojmenování. Na prostor, na rozdíl od místa, je nahlíženo jako na oblast bez významu, jako na fakt života, který stejně jako čas vytváří základní souřadnice pro lidský život. Prostor se tak může stát místem jedině tehdy, kdy mu lidé začnou přisuzovat nějaký význam [Cresswell 2004: 8-10].

Harvey staví na základě Ernsta Cassirera a diferencuje tři základní kategorie prostoru:

1. *Organický prostor* – druh prostoru, který je takzvaně geneticky přenášen a určován biologicky.
2. *Percepční prostor* – jedná se o neurologickou syntézu všech druhů smyslů optického, prostorového vnímání. Tento prostor je především vnímání prostřednictvím smyslů, ale stále se ještě neví, jak moc je naše mysl ovlivněna kulturními zvyklostmi.
3. *Symbolický prostor* – prostor zprostředkovaný pomocí interpretace symbolických reprezentací, které nedisponují prostorovou dimenzí [Harvey 1973: 28].

Edward Soja zavedl ještě další označení: „trojčlenná prostorovost“. Tento koncept se skládá z termínů *třetí prostor*, *druhý prostor* a *první prostor*. (1) Třetím prostorem myslí takový prostor, který je obydlený, ve kterém lidé žijí. Je spíše žitý, než jednoduše materiální (koncipovaný) a duševní (vnímaný). (2) Druhý prostor je koncipovaný. Je to prostor, který si představujeme, je subjektivní, odpovídá humanistické kritice a (3) první prostor je termín, který použil k popisu empiricky měřitelného jevu neboli úkazu, což je tradiční sféra sociální geografie – výsledek prostoru ve společenských procesech [Soja citován in Cresswell 2004: 38]. Nakonec bych zde chtěla zmínit rozdělení prostorů podle Low: (1) *ztělesněné prostory* („embodied spaces“), (2) *genderové prostory* („gendered spaces“), (3) *vepsané prostory* („inscribed spaces“), (4) *napadené prostory* („contested spaces“) a (5) *nadnárodní prostory* („transnational spaces“) [Low, Zuñiga 2003: 3-25].

2.2 Percepce prostoru a prostředí

Dle pojetí Černouška vnímáme prostředí, kterým jsme obklopeni, všemi smysly najednou a na člověka tedy působí vždy uceleně. Uvádí příklad motoristy, jenž se pokaždé částečně a neuvědomovaně „noří“ do multimodálního vnímání pohybu svého automobilu [Černoušek 1992: 41]. Anglický psycholog Henry Osmond odlišil dvě rozdílná životní prostředí, dva různé druhy prostoru podle toho, zda tlumí, rozvíjejí nebo podněcují sociální vztahy. (1) *Sociopetální* - dostředivý prostor, který povzbuzuje jedince k interakci, k tomu, aby s ostatními jedinci navazovali kontakty a (2) *sociofugální* – odstředivý prostor, jehož příkladem je uspořádání sedadel v autobusové dopravě. Takový prostor naopak odděluje lidi a působí proti rozvoji mezilidských vztahů [ibid.: 102-103].

Černoušek dále rozlišuje sedm kategorií informací, které jsou příznačné pro každou situaci vnímání životního prostředí jako celku:

1. Prostředí se nevyznačuje pevnými, fixovanými hranicemi v čase a prostoru.
2. Prostředí působí na všechny naše smysly a informace o prostředí získáváme ze souhry všech smyslových modalit.
3. Prostředí nám poskytuje nejen centrální, ale také periferní informace.
4. Prostředí obsahuje vždy více informací, než jsme schopni vědomě postihnout a zaregistrovat.
5. Prostředí vnímáme v sounáležitosti se svou praktickou činností: vnímání je spjato s jednáním a naopak.
6. Každé prostředí má vedle fyzikálních a chemických vlastností také psychologické a symbolické významy.
7. Zkušenost u těchto rysů vnímání prostředí představuje celistvý a předpověditelný celek [ibid.: 37-38].

Životní prostředí je celek, do něhož teprve člověk svými zásahy vnáší význam a vytyčuje hranice. Ať se již jedná o umělé nebo přirozené prostředí, vyznačuje se vnitřním systémem koherence - spjatostí všeho se vším. Prostředí, v němž se pohybujeme, by mělo být otevřeným, nikoliv uzavřeným systémem a jeho hranice by neměly být fixované zcela neměnným způsobem. Fyzikální uspořádání

člověkem vytvořeného prostředí by tedy mělo být charakterizováno jak změnou, tak stabilitou [ibid.: 76].

Životní prostředí nemá vliv na člověka pouze skrz své fyzikální uspořádání. Zvláště to člověkem uměle vytvořené životní prostředí, má vždy sociální dimenzi. Postoje, hodnoty a zájmy zrcadlí další neodmyslitelnou stránku prostředí – sociokulturní a historické zázemí [ibid.: 89].

Na základě každodenních zkušeností lidí, je prostor jedinci takzvaně „osvojován“ a na tomto základě je charakterizován čtyřmi základními dimenzemi:

1. *Fyzikální* dimenze prostoru – člověku s přibývajícím věkem roste schopnost orientovat se v prostoru.
2. *Kulturní* dimenze prostoru – poznání a porozumění vlastní materiální kultuře, zvláště pak v té symbolické rovině.
3. *Estetická* dimenze prostoru – u jedince probíhá nevědomě a automaticky díky dlouhodobé a převažující fixaci na dané prostředí.
4. *Psychologická* dimenze prostoru – je dlouhodobé „otiskování“ charakteru prostoru či prostředí do mysli člověka, vytváření subjektivních představ o daném prostoru [Heřmanová, Patočka 2006: 72-75].

Lidské jednání v prostorových hranicích neboli proxemika, bývá v životním prostředí řízeno dvěma mocnými silami. Tou první silou jsou kulturní pravidla, ovládající postavení, pozici člověka v prostoru (např. vzdálenost mezi lidmi). Druhou silou jsou kulturní symboly, signalizující způsob, jaké *zvláštní místo* může být v daném situačním kontextu prostředí použito. Samo uspořádání naznačuje intimitu nebo formálnost, jezení, konverzaci či rozjímání. Člověk má potřebu vytvářet kolem sebe minimální nenarušitelný prostor. Tato potřeba má jak biologickou, tak i psychologickou dimenzi a je zakotvena v kulturně osvojených rysech prostorového jednání, stejně jako v rozvrhu různých druhů prostředí [Černoušek 1992: 97].

2.3 Urbánní veřejný prostor

V kontextu s prostorem nelze opomenout ani tento důležitý pojem. Pod pojmenováním veřejný prostor si představuji otevřený prostor, který je dostupný pro všechny. Dle mého názoru se většinou jedná o venkovní prostor, ale na druhou stranu se domnívám, že pod toto označení spadají i budovy přístupné veřejnosti jako jsou třeba knihovny nebo i nákupní centra.

S koncepcí veřejného prostoru se ve svém životě, zvláště v poslední době, velmi často setkáváme. Jelikož prochází výraznými přeměnami, je zabírán a využíván pro různé aktivity, stává se tak veřejný prostor centrem pozornosti jak odborné, tak i laické veřejnosti. Z velké části však bohužel přechází z veřejného na soukromý [Durdík 2013: 7].

Jedna z mnoha teorií zní následně. Veřejný prostor, tak jak ho chápou urbanisté a architekti, pochází z překladu anglického pojmenování „public space“, které slouží jako místo střetávání a komunikace ve všech jejích rovinách. Spadá do sféry politicko-právní, sociální i fyzické. Z hlediska politologie, sociální a politické geografie či oblasti komunitní práce, je veřejný prostor chápán jako prostorová metafora, která ukazuje něco otevřeného, vymezeného pro všechno, co nějak souvisí s veřejností, čili tento výraz zahrnuje vše, co není věcí soukromou [Šilhánková 2003: 7]. Podle Hejnala jsou typickými veřejnými prostory náměstí, ulice a parky. Veřejný prostor charakterizuje jako takový, který je přístupný všem lidem [Hejnal 2013: 454], stejně jako polská socioložka Joanna Erbel, která uvádí pojem „demokratická aréna“, ve které lidé různých věkových skupin, pohlaví, ras a společenských vrstev, tráví čas. Autorka této formulace veřejného prostoru dále stejně jako Durdík konstatuje, že stále více veřejných zón je nahrazováno soukromými [Erbel 2015].

O tom samém problému hovoří i Low. Veřejné prostory v tomto století čelí určitému druhu ohrožení. Dochází k vylučování některých lidí a snižování sociální a kulturní rozmanitosti. V některých případech je toto vyloučení výsledkem záměrného programu, aby se tak mohl snížit počet nežádoucích osob a v jiném případě je to vedlejší produkt privatizace, komercializace, specifických strategií a plánování. Avšak tyto praktiky mohou snižovat vitalitu a živost prostoru nebo reorganizovat tyto prostory takovým způsobem, že pouze určitá skupina lidí – často turisté nebo

občané střední třídy, se v těchto prostorech budou cítit vítání a právě jedním z důsledků tohoto jevu je, že počet otevřených, městských veřejných prostorů se snižuje, jelikož jsou tato místa více a více privatizována, oplocována nebo zavírána z důvodu rekonstrukce (autorka uvádí konkrétní případy, na kterých lze tyto změny pozorovat, a to jak v Latinské Americe, tak ve Spojených státech a stále se drasticky snižuje počet míst, kde se lidé mohou setkávat a účastnit se veřejného života) [Low citována in Low, Taplin, Scheld 2005: 1].

Erbel uvádí termín „kvaziveřejný prostor“. Touto koncepcí označuje většinou prostory dnešních nákupních center. Sice se podobají veřejným prostorům, ale platí v nich jiná pravidla. Dalo by se říct, že produkují také jiný typ uživatelů. Ve veřejných prostorech mohou lidé trávit čas bez jakéhokoliv důvodu, nýbrž v kvaziveřejných prostorech není nezaujaté trávení času vítané. Tato místa vzbuzují u lidí dojem, že jsou otevřená všem a že představují lepší verzi klasického veřejného prostoru. Situace lidí v nákupních centrech se dá vlastně přirovnat k situaci lidí navštěvujících parky. Také tudy procházejí, posedávají na lavičkách a povídají si s přáteli. Okolní prostředí nákupních center však na rozdíl od veřejného prostoru – parku - kde to znamená trávit volný čas nezaujatým způsobem v přítomnosti dalších lidí, vyzývá ke konzumování [Erbel 2015].

2.3.1 Faktory ovlivňující využívání veřejných prostorů

Většinu času při pobytu venku lidé vyžadují ochranu před větrem a přímý sluneční svit, aby se cítili příjemně a pohodlně. Prakticky vždy, s výjimkou nejteplejších dnů, jsou parky a náměstí vystavené větru nebo ve stínu většinou vylištěné, zatímco tam, kde se nabízí sluneční světlo a ochrana před větrem, je plno [Gehl 2000: 177].

Jedním z faktorů, proč lidé posedávají na veřejných místech venku, je slunce. Zbožňování slunce je nejvíce rozšířeno v prvních jarních měsících. Přání být na slunci se odráží v rozmístění lidí v prostoru. Pokud jde o stromy a rostlinstvo, lze si povšimnout srovnatelné péče a porozumění v severoevropských zemích. Tam, kde stromy zůstávají půl roku bez listů, je o to větší radost, když listy mají, a lidi zvláště těší sledovat střídání ročních období na květinách, stromech a keřích [ibid.: 182].

Whyteovy studie ukázaly, že slunce překvapivě není tím největším důvodem, proč lidé setrvávají na veřejných prostranstvích. Faktory přitahující lidi do veřejných míst nemají účinek jen ve velkých městech. Na velikosti města nezáleží. Z několika důvodů je ale méně snadné vytvořit živý prostor v menších městech, než ve velkoměstech. Velká města disponují velkým množstvím lidí ve svých centrech. Taková hustota lidí s sebou sice přináší některé problémy, ale poskytuje silnou zásobu potencionálních uživatelů otevřených prostranství pro většinu částí centrálních obchodních čtvrtí. Menší města jsou proto také velmi citlivá na konkurenci předměstských nákupních center. Společenský život ve veřejném prostoru zásadně přispívá ke kvalitě života jednotlivce i celé společnosti. Lidé mají morální povinnost vytvářet fyzická místa, která usnadňují občanům se angažovat a propojovat jednotlivé komunity [Whyte 1980].

2.3.2 Aktivity lidí na veřejných prostranstvích

V této kapitole vycházím převážně z pojetí Gehla, jehož středem zájmu jsou v knize *Život mezi budovami* [2000] právě venkovní aktivity a s nimi související podmínky, které tyto aktivity ovlivňují.

Tvrdí, že shromáždění lidí a událostí v prostoru a čase je nezbytnou podmínkou pro to, aby se vůbec něco dělo. „Právě přítomnost ostatních lidí, aktivit, událostí, zdrojů inspirací a podnětů, tvoří jednu z nejdůležitějších charakteristik veřejných prostranství.“ Jak často jsou prostory používány, je jedna věc, avšak důležitější je to, jak mohou být využívány. Nestačí tedy prostory pouze vytvořit, ale musí v nich také existovat příznivé podmínky jak pro pohyb, aby se tam lidé dostatečně dlouho zdržovali, tak pro jejich účast na širokém spektru sociálních aktivit. Různé venkovní aktivity jsou ovlivňovány různou kvalitou venkovních prostor, a proto zlepšení této kvality dává šanci k rozvoji především volitelných, rekreačních funkcí a sociálních aktivit. Na druhou stranu, jestliže byla kvalita prostředí zhoršena, mají všechny tyto aktivity tendenci mizet. Vlastně ty aktivity, které dělají pobyt ve veřejných prostorech zvláště atraktivní a smysluplný, jsou zároveň na kvalitu fyzického prostředí nejcitlivější [Gehl 2000: 131].

První takovou aktivitou je chůze. Je to způsob, jak se pohybovat po okolí, ale zároveň poskytuje také neformální a nekomplikovanou možnost být přítomen ve

veřejném prostředí. Chůze vyžaduje prostor a člověk musí mít možnost kráčet odpovídající rychlostí bez obtěžování. Postávání je další venkovní aktivitou, která vyjadřuje svoji funkční podstatu. Zastavujeme se, abychom se na něco podívali, nebo se na něco soustředili, popovídali si s někým, koho potkáme. Během výzkumu preferovaných ploch ke stání v holandských rekreačních areálech, si sociolog Derk de Jonge povšiml charakteristického „efektu okraje“. Zónami pro zastavení se staly okrajové části ploch, zatímco otevřené pláň nebyly využívány, pokud tedy nebyly okrajové zóny zcela obsazeny. Srovnatelná pozorování pocházejí i z městských prostor, kde byly upřednostňovány jako zóny pro zastavení hranice prostorů a okraje prostorů v prostranství. Aktivita jako je stání a postávání tedy postupují z okraje ke středu veřejných prostorů [ibid.: 135-148].

Stejně tak je to vlastně i se sezením, jakožto další venkovní aktivitou. Příkladem je studovna – jak uvádí Černoušek - ve které se od ranních hodin postupně obsazují místa k sezení. Nejprve ta vzadu a u volných stolů, a to zpravidla u krajů, a jakmile už není volný žádný stůl, sedají si lidé k obsazeným, avšak na opačné konce stolů, tak, aby mohli udržovat co největší možnou vzdálenost pro vytvoření dočasněho soukromí [Černoušek 1992: 108-109].

Jenom tam, kde existuje možnost si sednout, může mít pobyt nějakou délku trvání. Jestliže je těchto možností málo, nebo jsou špatné, lidé těmito místy jen procházejí. Nejen, že je pak takový pobyt na veřejných prostranstvích krátký, ale také to dopředu vylučuje venkovní aktivity. Existence dobrých příležitostí pro sezení vytváří možnosti pro množství činností, které se stávají zásadní atrakcí veřejných prostranství: povídání si, relaxování, čtení, spaní, stravování, hry, slunění, pozorování lidí, atd. Tyto aktivity jsou vzhledem ke kvalitě veřejných prostranství a obytných areálů ve městech natolik důležité, že dostupnost a dostatek dobrých příležitostí k sezení musí být považovány za nanejvýš důležitý faktor při hodnocení kvality veřejného prostředí v dané oblasti. Činnosti sezení se obecně vyskytují jenom tam, kde jsou příznivé venkovní podmínky. Nejpřitažlivějšími místy k sezení se stávají okrajové části veřejných prostorů, kde jsou chráněna záda sedících, kde mají také dostatečný výhled do prostoru a místní klima je nejpříjemnější. Při volbě místa k sednutí hrají důležitou roli právě orientace a výhled, které lidem nabízí přehled nad tím, co se děje okolo. Možnost pozorovat co se v areálu děje, je hlavním faktorem při

výběru místa k sezení, ale zvažovány jsou i další faktory, jako je třeba směr větru a oslunění. Dobře chráněná místa k sezení s nijak nezacloněným výhledem na okolní dění jsou vždy ta nejoblíbenější. Kvalitně vybavené veřejné prostory by měly nabízet nejrůznější příležitosti k sezení, aby daly všem skupinám uživatelů inspiraci a příležitost k setrvání [Gehl 2000: 157-164].

Všechny tyto aktivity a mnohé další navazující, jako je například pozorování a povídání si, mají ten společný znak, že jsou odehrány pouze tehdy, když kolem existují dobré externí podmínky pro zastavování lidí a pohybování se v blízkosti daného prostoru. Příjemnost a kvalita místa závisí také na jeho bezpečnosti, především na ochraně před kriminalitou a dopravním ruchem [ibid.: 173].

Gehl vymezuje 3 typy venkovních aktivit ve veřejných prostorech:

1. Nezbytné aktivity.
2. Volitelné aktivity.
3. Společenské aktivity [ibid.: 11].

Já se zaměřím na 2 typy, a sice na volitelné aktivity a společenské aktivity.

2.3.3 Volitelné aktivity

Volitelné jsou takové, které jejich účastníci provozují dobrovolně, jenom když chtějí a jestliže jim to umožňuje místo a čas. Tato kategorie zahrnuje takové aktivity, jako jsou procházky na čerstvém vzduchu, postávání a pozorování okolního života, sezení a slunění. Všechny tyto aktivity však probíhají jenom za optimálních venkovních podmínek, jestliže k tomu vybízí příjemné počasí a místo. Jsou to aktivity obzvláště závislé na venkovních materiálních podmínkách, na materiálním projektování. Jsou-li venkovní prostory nekvalitní, vyskytují se v nich jenom nezbytně nutné aktivity [ibid.: 11-12].

Příjemné, dobré prostředí umožňuje zcela jiné, široké spektrum lidských aktivit. Jestliže mají venkovní prostory vysokou kvalitu, nezbytné aktivity mají díky lepším materiálním podmínkám tendenci se prodlužovat. Navíc se objeví široká škála volitelných aktivit, protože místo a situace nyní lákají lidi, aby se zastavili, posadili se, povídali si, jedli, hráli a tak podobně [ibid.: 13].

2.3.4 Společenské aktivity

Jsou to všechny ty, které závisejí na přítomnosti jiných lidí a na veřejných prostranstvích. Zahrnují hrající si děti, zdravení, konverzaci, veřejné aktivity různého druhu a hlavně – pasivní kontakty, jako je prosté pozorování ostatních lidí kolem a jejich poslouchání. Zjednodušeně řečeno, každé setkání dvou a více lidí je společenská aktivita. Tyto aktivity ve veřejně přístupných prostorách se rozvíjejí ve spojení s ostatními aktivitami prostě tam, kde se lidé setkávají, kde jsou na stejném místě, míjejí jeden druhého nebo se pouze pozorují. Objevují se spontánně a jsou provozovány hlavně tam, kde jsou nezbytným a volitelným aktivitám poskytnuty lepší podmínky. Ve špatných podmínkách jsou to právě tyto zvlášť přitažlivé aktivity, které mizí a tam, kde jsou výhodné podmínky, se rozvíjejí [ibid.: 14].

2.4 Městské parky

Od doby, kdy se na počátku devatenáctého století objevil první park v Severní Americe, vznikají různé typy parků a násobí se. Mnoho současných veřejných prostorů spadá pod název „park“ [Low, Taplin, Scheld 2005: 19].

Definice parku, tak jak je formulována v Zahradnickém naučném slovníku, zní: „park, specializovaný, územně více méně souvislý a prostorově vymezený útvar zeleně, jehož účelem je vytvářet optimální podmínky pro aktivní a pasivní formy odpočinku v přírodním prostředí.“ Prvotní formou byly u nás v Čechách zahrady či obory, navazující na aristokratická sídla. Mnohé z nich, tzv. historické zahrady, plní funkci parků, jako kvalitativně nového útvaru zeleně [Mareček 1999: 215]. Dobrým příkladem jsou v kontextu Hradce právě Jiráskovy sady.

Dle vlastní úvahy jsou tyto parky v betonových zástavbách prvkem, který přináší přírodu blíže k lidem. Jsou atraktivními prostory i z důvodu harmonického vyvážení všech použitých přírodních prvků, jsou modelovány a udržovány člověkem a dochází zde k unikátnímu sepětí a prolínání přírodního a lidského. A v neposlední řadě jsou městské parky oázou klidu, relaxace, rekreace a čistého vzduchu.

Parky mají velice pestrý charakter. Rekreace je vždy důležitou hodnotou parku, ale přítomnost jiných účelových hodnot dělá park ještě bohatší. Parky slouží k

pasivní, rekreační činnosti, jako je procházení se, pozorování, posedávání, také k jídlu, k setkávání se s přáteli a tak dále. Městské parky jsou také životně důležité společenské prostory. Tyto veřejné prostory poskytují místo neformálním setkáváním různých skupin lidí, přičemž na sebe okolní příroda upoutává jejich pozornost. V těchto parcích se dá provádět celá řada aktivit. Liší se v charakteru a v účelu. Městské veřejné parky poskytují převážně rekreaci. Z větší části vykazují větší flexibilitu v reakci na měnící se potřeby uživatelů [Low, Taplin, Scheld 2005: 205].

2.4.1 Vytváření městských veřejných parků

„V dnešní době, kdy dochází k renesanci některých aktivit na otevřených místech, dochází i k obnovení zájmu o využití náměstí, návší, parků, ulic a dalších prostranství. Obce začínají chápat smysl veřejných prostranství jako vizitku úrovně sídla a začíná docházet k rekonstrukcím náměstí a parků“ [Durdík 2013: 7].

V následujícím textu vycházím z článku PPS: *Signature Places: Great Parks we can Learn From*. Pokud se městské parky budou dále vyvíjet ze svého současného stavu, budou nezbytnou součástí obohacování našich měst. Park a jeho okolí mohou být nejen místem k pochopení vztahu k přírodě, ale mohou být i místem pro sociální a kulturní proměny. Park může být naživu i těmi způsoby, že se bude hemžit třeba i podnikatelskými aktivitami, jako jsou pohybové aktivity, hrající si děti, bruslení, procházky, jogging i nejrůznější kulturní aktivity a společenské akce, nebo prostě jen stýkání se s přáteli.

Po mnoho let hrály parky v mnoha městech klíčovou roli při utváření úspěšných měst. První formální "parky", jako je Central Park v New Yorku, byly vytvořeny v 19. století, byly pasivní a krásné, na rozdíl od husté a špinavé reality městského života. Později byly parky plánovány jako součást propojeného „open space“ systému, který také zahrnoval náměstí, pěší cesty a skoro všechny prostor, kde nebyla budova nebo silnice. To poskytovalo celou řadu výhod pro celkové vnímání otevřeného prostoru ve městě. Nicméně, kvalita veřejných prostranství a veřejného života ve většině měst poukazuje na to, že ještě plně nerozumíme těmto výhodám. Mnoho z dnešních městských parků poskytuje jen málo aktivit mimo rekreační příležitosti a bohužel nepřilákají lidi, jako jsou senioři, mládež, nebo

kolemdoucí, kteří právě hledají místo k posezení nebo k procházce. Často chybí chodník, místo ve stínu nebo možnost koupit si něco k jídlu nebo k pití.

Existuje několik důležitých kroků, které je třeba dodržovat při utváření parku. Jeden krok zahrnuje proces, kterým se řídí právě organizace Project for Public Spaces k obnově parků, počínaje porozuměním obci a jejímu konkrétnímu prostoru. Je tedy třeba určit, kolik aktiv je zapotřebí k rozvoji jako plánování a k plánu parku.

Pozorování jak je park využíván a měření toho, jak ho lidé vnímají, je klíčovým faktorem k pochopení a ujasnění, jaké změny by měly být provedeny při proměně parku na úspěšné, prosperující „místo“. Dobrý park poskytuje návštěvníkovi hned několik činností – existuje velké množství aktivit pro různé věkové skupiny a typy lidí. Mělo by být snadné tyto činnosti provádět, měly by být propojeny s okolní komunitou. Velice důležitá je dostupnost všech aktivit a ty by měly být bezpečné, dostatečně čisté, atraktivní a obklopeny místy k sezení, které poskytují pohodlí a vykazují dobrou image. Nejdůležitější je však sociabilita. Park by měl být místem k setkávání ostatních lidí jako nedílné součásti komunitního života. Závěrečnou a nezbytnou částí celého procesu je provádět změny v parcích, experimentovat a hodnotit, zda mají změny nějaký efekt, popřípadě jaký efekt.

V současné době začínají některá města pozorovat, že parky mohou významně přispívat ke kvalitě života ve městech. Díky integraci parků do kulturního života různých čtvrtí, poskytováním odpovědnosti za údržbu, nových programů a v některých případech designu a samotných komunit, jsme svědky obnovování parků v místech, o kterých si někteří mohli myslet, že je to nemožné.

Zrenovovanými parky se staly například: Union Square Park (New York City), Laguna Beach (California) a San Bernardino (California) [Signature Places: Great Parks we can Learn From 2015].

2.4.2 Funkce městských parků

Koncepce parků jsou realizovány v tzv. funkčních či tematických celcích. Nejbližší vztah k základním funkcím parků mají tematické celky:

1. Specifický sortiment použitých rostlin - rozária, vřesoviště, sestavy rostlin podle jejich sezónní estetické působivosti, podle stylizace přírodních lokalit a třeba i dle přírodní naučné stezky.
2. Tematické celky pro určité aktivity návštěvníků - systém různých typů dětských hřišť, rekreační travnaté plochy s univerzálním využitím, ale i plochy pro zajímavou činnost jsou šachy, kuželky, minigolf, areály pro volný pohyb a třeba i činnost zoologických a botanických kroužků.
3. Ty, které navazují na stavebně technickou vybavenost parků – čítárna, kulturní zařízení, hlavní vstupní prostory a společenské centrum. Tyto tematické celky však musí vykazovat a zajišťovat osobní bezpečnost, fyzické pohodlí návštěvníků a využívat estetické hodnoty dané lokality. Pocit bezpečnosti je psychologicky dán potřebou krytého prostoru za zády a vyhlídkou do otevřeného prostoru. Provozně by bezpečnost měla být v parcích zajištěna účinným systémem ostrahy. V prostoru parku by měla být i různorodá pojetí odpočívadel, přístřešky proti nepříznivému počasí, rozmístění a vybavenost hygienických zařízení [Mareček 1999: 216].

2.4.3 Strategie k dosažení prosperujících parků

Parky plní své základní poslání celkovým uspořádáním, vybavením a výtvarným pojetím. Koncepce by měla vycházet právě ze sociologického šetření o názorech a potřebách předpokládaných návštěvníků a dále z funkční souvislosti s dalšími navazujícími plochami sídelní a krajinné zeleně, s cílem vytvořit funkčně a vzájemně propojený systém [Mareček 1999: 215]. Parky musí zajišťovat co nejvhodnější dostupnost pro návštěvníky, optimální hygienické a mikroklimatické podmínky a uplatnění jeho „městotvorné“ funkce [ibid.: 216].

Badatelky Low, Taplin a Scheld odhalily faktory, které omezují užívání parků. Patří sem různá historická vysvětlení a důvody, vysoké poplatky za vstup, pravidla užívání parku, která omezují etnickou aktivitu a třeba i nejrůznější výplně, jež se zaměřují pouze na historické nebo estetické hodnoty [Low, Taplin, Scheld 2005].

K dosažení toho, aby se stal park využívaným, příjemným a rekreačním místem, doporučila PPS 9 strategií:

1. použití dopravy jako katalyzátoru pro přilákání návštěvníků
2. provádět správu parku v centru pozornosti
3. rozvíjet strategie, jak přilákat lidi v různých ročních obdobích
4. získat různé zdroje k financování
5. navrhnout park tak, aby byl flexibilně uspořádán
6. vzít v úvahu jak „vnitřní park“ tak i „vnější park“
7. zajistit vybavení pro různé skupiny lidí užívající park
8. vytvořit destinace a různé atrakce po celém parku
9. vytvořit image a identitu parku

Během téměř 30 let pozorování a provádění analýz identifikovala PPS těchto devět strategií, které pomáhají plně rozvinout potenciál parků, jako účinné veřejné prostory, které zároveň podněcují hospodářský rozvoj. Vynikající příklady představují například parky, jako jsou: Jackson Square (New Orleans, LA), Boston Public Garden (Boston, MA), samozřejmě Central Park (New York, NY) a Prospect Park (Brooklyn, NY) [Signature Places: Great Parks we can Learn From 2015].

3 Metodologie práce

3.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Tato bakalářská práce si klade za cíl zaměřit se na jeden specifický veřejný prostor v Hradci Králové - nejznámější a nejkrásnější z hradeckých parků - Jiráskovy sady. Vyobrazit prostředí tohoto parku z pohledu jeho samotných uživatelů, pravidelných návštěvníků a ujasnit si, kdo je vlastně tím pravidelným návštěvníkem. Zjistit, jaké významy v dnešní tak časově náročné době parku přisuzují, kterým aktivitám se zde věnují, jakou roli hrají sady v souvislosti s jejich každodenním životem, a také odhalit jejich potřeby, námitky, popřípadě i skrytá přání ohledně parku. Spíše než o zachycení co nejvíce shodujících se názorů, je cílem práce naopak získat pokud možno co nejpestřejší výpovědi o vnímání tohoto prostoru právě lidmi různých věkových kategorií, jakožto reprezentativního vzorku návštěvníků Jiráskových sadů.

V dnešní době si určitě každý člověk ve svém okolí všímá pozitivních změn v rámci správy veřejných prostorů. Velký důraz je kladen na estetiku a design, ale hlavně také na to (alespoň by to tak podle mého názoru mělo být), aby bylo co nejlépe vyhověno požadavkům veřejnosti. Aby lidé tato místa hojně užívali a rádi zde svůj čas trávili. Proto je předmětem zájmu této práce dozvědět se ze strany návštěvníků, jak Jiráskovy sady a jejich současný stav hodnotí. Z tohoto důvodu jsem si stanovila následující výzkumné otázky:

- Kdo jsou pravidelní návštěvníci parku?
- Jaké významy parku přisuzují?
- Jakou roli hraje park v rámci jejich každodennosti?

3.2 Design výzkumu

V rámci bakalářské práce byla pro výzkum zvolena metoda kvalitativní. Jak podotýká Disman, cílem kvalitativního výzkumu je najít struktury, pravidelnosti v nasbíraných datech a vytvářet nová porozumění a nové hypotézy. Pomáhá nám rozumět realitě, kterou pozorujeme, „...posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích“ [Disman 1993: 286-289]. Kvalitativní

metody jsou užívány k odhalení toho, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě tolik nevíme a mohou nám být velice nápomocny k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě nám kvalitativní metody zajišťují získat detailní informace. Dle Silvermena poskytují kvalitativní metody hlubší porozumění společenským fenoménům, neexistuje však jednotná teorie, která by představovala základ všech společenských kvalitativních výzkumů [Strauss, Corbinová 1999: 11; Silverman 2005: 20].

Jak už zde bylo zmíněno, v průběhu šetření se mi jednalo o to, aby byly odpovědi návštěvníků Jiráskových sadů rozmanité a pestré, proto také byla zvolena právě ona kvalitativní metoda. Mně jako výzkumníkovi tak umožnila volnou formu otázek a respondentům zase volnou formu odpovědí bez vynuocování si jakýchkoli omezení. Celému výzkumu navíc dodala tato metoda jakousi pružnost, která mi umožnila formulovat během sběru dat nové otázky, které jsem posléze pokládala respondentům v následujících rozhovorech.

Kulturně specifická a kontextově bohatá data – přesně to nám přináší kvalitativní výzkum a přesně to je umožněno díky jeho flexibilním metodám. Směřují svoji pozornost na objevování a popisování jevů, a proto jsou založeny na jisté otevřenosti v otázkách a pozorování [Švaříček, Šedřová 2007: 142]. Jak podotýkají Strauss a Corbinová, někteří badatelé shromažďují při kvalitativním výzkumu údaje prostřednictvím rozhovorů a pozorování. Tito badatelé musí být všímavými pozorovateli a měli by mít dobré komunikační schopnosti [Strauss, Corbinová 1999: 10-11]. Takovým badatelem jsem se při svém šetření snažila být i já. V terénu jsem na sebe proto přijala roli tazatele, pozorovatele, ale samozřejmě i roli návštěvníka. Hendl přirovnává práci kvalitativního výzkumníka k činnosti detektiva, což dokonce mohu potvrdit, jelikož jsem byla jedním respondentem označena jako „někdo od policie“. Výzkumník se snaží vypátrat a analyzovat jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek a posléze z nich vyvozovat deduktivní a induktivní závěry [Hendl 2008: 48]. Jak už jsem se tedy v předchozím odstavci zmínila, jedny z metod, které jsem v rámci kvalitativního výzkumu použila, spočívaly právě v polostrukturovaných rozhovorech a zúčastněném pozorování. Dříve než jsem však začala se samotnými rozhovory, provedla jsem rozhovor pilotní, který mě měl při následujících rozhovorech s uživateli Jiráskových sadů správně nasměrovat.

3.3 Techniky sběru dat

3.3.1 Polostrukturovaný rozhovor

Jako primární techniku jsem pro tuto práci vybrala polostrukturovaný rozhovor. Švaříček a Šed'ová uvádí, že tzv. hloubkový rozhovor si klade za cíl získat detailní a kompletní informace o studovaném jevu [Švaříček, Šed'ová 2007: 13]. Nestandardizované dotazování jedním badatelem výzkumu pomocí několika otevřených otázek, umožňuje badateli lépe porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval např. výběrem předem daných položek v dotazníku [ibid.: 159]. Jedním z dvou hlavních typů rozhovoru hloubkového je právě rozhovor polostrukturovaný, který vychází z předem připraveného výčtu okruhů neboli témat a otázek [ibid.: 160]. Pro tento typ rozhovoru jsem se rozhodla z toho důvodu, jelikož oběma stranám poskytl přirozený a uvolněný hovor. Mně jako tazateli umožnil určitou flexibilitu, zaměnitelnost otázek a dotazování tak mohli vypovědět vše, co je k dané otázce napadlo bez zastavení nebo přerušení. Očekávala jsem, že svými odpověďmi půjdou více do hloubky a třeba i odkryjí nová, nepředpokládaná témata.

Při zařazování jednotlivých otázek do scénáře rozhovoru jsem se řídila především výzkumnými otázkami. Konečné schéma rozhovoru (po provedení pilotního rozhovoru), se skládá celkem z 27 otázek zařazených do čtyř okruhů, k nimž nepočítám otázky týkající se základních identifikačních údajů. Do rozhovoru jsem začlenila i náčrt mentální mapy. Skrze tento prostředek jsem se od návštěvníků snažila dozvědět, jak tento prostor vnímají, jaká konkrétní místa v parku představují zakreslené zachytivé body, která místa se jim vybaví, která proto zakreslí a která naopak ne. Dále jsem také požadovala načrtnout trasu, kudy chodí a na kterých konkrétních místech se zdržují. Jak podotýká Disman, respondent nemusí odpovídat pouze verbálně. Zajímavou a užitečnou výpovědí se může stát aplikace mentálních map. V kvalitativním výzkumu badatele zajímá, jak jedinci vnímají určitý prostor, na což nám mohou dát odpověď právě tím, že nakreslí jednoduchou mapu daného místa. Výzkumníka pak bude zajímat, co do mentální mapy zahrnují, jaké body zdůraznili, ale i to, co do mapy nezahrnují, co ignorovali a potlačili [Disman 1993: 310-311]. Vzhledem k tématu bakalářské práce jsem proto neváhala, tohoto pomocného prostředku v terénu využila a dvě otázky týkající se mentální mapy do scénáře zařadila.

Jak zde již bylo několikrát zmíněno, provedení samotného rozhovoru předcházela pilotní rozhovor. Účelem pilotní studie je z Dismanova hlediska zjistit, zda informace, kterou badatel požaduje, v naší populaci vůbec existuje a zda je dosažitelná. Prostřednictvím této studie jsem se snažila otestovat jednoznačnost a srozumitelnost otázek. Tímto se pilotní studie přiblížila autorem popisované technice předvýzkumu, jež je také velice důležitý, protože zatímco se výzkumník domnívá, že mohou být určité otázky pochopeny pouze jedním způsobem, který má zrovna na mysli, jiné skupiny v populaci si mohou dané otázky vyložit zcela odlišně. Něco, co považuje za běžnou znalost, nemusí být tak docela běžné [Disman 1993: 121-122]. Použití pilotního rozhovoru jsem proto velice vděčná, poněvadž mi pomohl upřesnit význam některých otázek tak, aby byly respondenty vždy ve správném smyslu pochopeny a zodpovězeny. Rozhovory byly nahrávány na záznamník vlastním mobilním telefonem a následně přepisovány.

Co se mi nepodařilo zachytit v rozhovorech, zachytila jsem pomocí pozorování a zapisování si poznámek. Jak uvádí Švaříček a Šed'ová, zkrze pozorování je badatel schopen zachytit rutinní situace, o kterých respondenti málokdy vyprávějí v rozhovorech, jelikož si je vlastně neuvědomují. Hlavní je však to, že metoda pozorování přináší jiný typ informací než rozhovor, což by si měl každý výzkumník uvědomit [Švaříček, Šed'ová 2007: 144].

3.3.2 Pozorování

Mimo rozhovor byla při této práci aplikována již zmíněná metoda pozorování. Tato metoda mnou byla shledána jako velice přínosná vzhledem k vybranému tématu bakalářské práce. Dozajista by se výzkum v Jiráskových sadech jen těžko obešel bez tak důležitého procesu v rámci kvalitativního přístupu, jakým pozorování je. Jak podotýká Hendl, pozorování je samozřejmou částí výzkumných akcí kvalitativního šetření. Pozorování různých projevů lidí patří k přirozenosti člověka. Rozhovory většinou obsahují myšlenky lidí, avšak pozorování naproti tomu představuje metodu, kterou se výzkumníci snaží zjistit, co se skutečně děje [Hendl 2008: 191].

Pozorování je dobře plánované vnímání vybraných jevů, přičemž všechno to, co badatel vnímá, postupně pečlivě a systematicky zaznamenává [Disman 1993: 124]. Základním typem je zúčastněné pozorování, kterého jsem také využila a pro

kteřé jsem se rozhodla z toho důvodu, jelikož mi pomohlo ještě více odhalit způsoby chování návštěvníků v prostoru Jiráskových sadů. Jak uvádí Disman a Švařiček, zúčastněné pozorování je při výzkumu způsob, při kterém výzkumník participuje na každodenním sociálním životě a procesu lidí, které studuje. Zúčastněné pozorování probíhá sledováním aktivit jedinců přímo ve zkoumaném terénu [Disman 1993: 305; Švařiček, Šedřová 2007: 143]. Z pojetí Giddense se může výzkumník v terénu přizpůsobit nepředpokládaným okolnostem a má možnost sledovat podněty, které se vynoří v průběhu samotného výzkumného procesu [Giddens 1999: 515]. Jak podotýká Silverman, ty nejvíce zajímavé otázky světa jsou dostupné právě díky pozorování [Silverman citován in Švařiček, Šedřová 2007: 143].

Během pozorování jsem si také psala terénní poznámky doprovázené o vlastní fotografie, abych tak mohla zaznamenat všechny důležité jevy a detaily, které se kolem mne děly. Disman podotýká, že tak jako popis prostředí, může být stejně důležitý i záznam událostí, které s výzkumem časově koincidují. Velmi snadno se zapomíná a přitom mohou být tyto metody tak důležité pro interpretaci [Disman 1993: 312]. Forma terénních poznámek z pozorování by měla být co nejvíce deskriptivní a badatel by měl průběh interakcí popisovat co nejpodrobněji [Švařiček, Šedřová 2007: 156]. Díky terénním poznámkám a fotografiím jsem poté mohla vydedukovat různé spojitosti mezi těmito dvěma pořízenými dokumenty a vyvodit tak závěry.

3.4 Cílová skupina a strategie výběru vzorku

Cílovou skupinou výzkumného šetření se stali návštěvníci Jiráskových sadů v Hradci Králové. Už několikrát jsem se zde zmínila o snaze dosáhnout co nejrůznějších výpovědí od uživatelů parku. Respondenty jsem si proto vybírala heterogenně a dle různých věkových kategorií. Vůči populaci v Hradci jsem se vychýlila také k většímu počtu žen. Jak podotýká Giddens, vzorek neboli skupina respondentů musí být typická pro populaci jako celek [Giddens 1999: 517].

Vytyčila jsem si za cíl provést rozhovory jak s mladými studenty a studentkami, maminkami na mateřské dovolené, s ženami a muži ve středním věku, tak i se seniory. Předpokládala jsem totiž, že většinu návštěvníků Jiráskových sadů

budou tvořit právě studenti, maminky na mateřské dovolené a senioři a to z jednoho prostého důvodu. Jak studenti, maminky s dětmi, tak i senioři totiž mají největší potenciál navštěvovat park. Jednoduše mají tito lidé nejvíce volného času.

Jak jsem již zmínila, výběr vhodných respondentů probíhal zpočátku náhodně. Všechny účastníky rozhovoru jsem získala jedním prostým způsobem. Poněvadž jsem chtěla rozhovory provádět v přirozeném prostředí, tedy přímo v prostoru Jiráskových sadů, pravidelně jsem park navštěvovala a tzv. „si vyhlížela“ potencionální, vhodné respondenty. Jinak to vzhledem k vzorku, který jsem vyžadovala, ani nešlo. K tomu navíc v Hradci Králové nebydlím, pouze zde studuji, a tudíž v tomto městě nemám známé, jež by splňovali kritéria, na základě kterých jsem si respondenty volila. Sběr dat probíhal od března do dubna. Tyto měsíce byly zvoleny strategicky, z jednoho prostého důvodu. Tím bylo počasí, poněvadž v březnu už začíná být venku slunečno, tepleji, do Jiráskových sadů tak zavítá více lidí a mně to umožnilo vybírat si respondenty z většího počtu návštěvníků.

Proces získání prvního a poté druhého a dalších účastníků šetření probíhal následovně. Jak už bylo řečeno, zpočátku jsem si vybírala respondenty náhodně. Vždy jsem vyhledávala jednotlivce, jelikož tak bylo pro mne požádání o rozhovor daleko snazší. K tomuto musím říci, že i přesto pro mne bylo velkou překážkou rozhodnout se, sebrat veškerou odvalu, dojít přímo k úplně cizímu člověku a požádat ho o rozhovor. Po dalším a dalším rozhovoru ze mne však nervozita postupně opadávala.

Před realizací samotného rozhovoru proběhl v Jiráskových sadech nejprve pilotní rozhovor s mojí kamarádkou, který mi pomohl upřesnit význam některých otázek, aby byly následnými respondenty pochopeny tak, jak jsem původně zamýšlela. Mezi prvními pěti náhodně zvolenými respondenty byli: studentka, student, maminka s malou dcerou, starší dáma a žena ve středním věku. Jak tvrdí Disman, výsledky jednoho rozhovoru s respondentem mohou vést k volbě příštího respondenta [Disman 1993: 301]. Postup při dalším výběru respondentů byl tedy následující. Bylo zřejmé, že bych se měla soustředit především na rozhovory s muži. Šestým a sedmým respondentem byly ještě ženy. Původně jsem měla v plánu oslovit jednu starší paní, která seděla sama na jedné z laviček v parku, ale spěchala do práce a nabídla se mi, že mohu jít s ní a rozhovor provést v její kanceláři. Ta mi posléze

nabídla rozhovor s její kolegyní, a tudíž jsem získala další respondentku. Příštími oslovenými respondenty, kteří mi poskytli rozhovor, se stali muž ve středním věku, mladá maminka s kočárkem, další muž ve středním věku a starší muž.

Vzorek respondentů tedy tvoří 7 žen a 4 muži. Průměrný věk respondentů je 47,4 let. Většina respondentů také pochází z Hradce Králové. Po získání jedenácti rozhovorů s respondenty zastupující požadované různé věkové kategorie a pohlaví, jsem nabyla dojmu konečného vzorku, který ilustruje obrázek 1.

Obrázek 1: Základní identifikační údaje respondentů, datum rozhovoru

	Pohlaví	Věk	Bydliště	Vzdělání	Zaměstnání	Datum
R. #01	žena	21	Krouna (Pardubický kraj)	SŠ	studentka VŠ	9. 3.
R. #02	muž	26	Hradec Králové	VŠ	student VŠ	10. 3.
R. #03	žena	40	Hradec Králové	SŠ	designérka	10. 3.
R. #04	žena	80	Hradec Králové	VŠ	důchodce	10. 3.
R. #05	žena	49	Hradec Králové	VŠ	kouč	18. 3.
R. #06	žena	59	Hradec Králové	SŠ	knihovnice	24. 3.
R. #07	žena	57	Hradec Králové	SŠ	knihovnice	24. 3.
R. #08	muž	43	Hradec Králové	VŠ	OSVČ	24. 3.
R. #09	žena	29	Hradec Králové	SOU	mateřská dovolená	9. 4.
R. #10	muž	44	Libišany (Pardubický kraj)	SŠ	burzovní makléř	9. 4.
R. #11	muž	73	Hradec Králové	SŠ	důchodce	9. 4.

Zdroj: Vlastní

3.5 Zpracování dat

Všechny nahrané rozhovory byly přesunuty z mobilního telefonu do počítače, použity v přehrávači a při tom přepisovány. Hendl podotýká, že proces transkripce je časově velmi náročný [Hendl 2008: 208]. To mohu jen potvrdit. Přepis rozhovorů byl pro mne jednou z nejnáročnějších procedur při vypracování bakalářské práce.

Jeden takový rozhovor mě stál i několik hodin času. Abych větami mohla lépe vystihnout mluvený projev dotazovaných, prováděla jsem přepis rozhovorů pomocí doslovné transkripce, tzn. včetně nespisovných výrazů, opakovaných slov i neslovních znaků projevu. Také jsem do vět nezapisovala interpunkci tam, kde by měla z gramatického hlediska správně být, jelikož jsem se takto snažila vystihnout přesnou formulaci odpovědí dotazovaných.

Vytištěné přepsané rozhovory jsem následně zpracovávala za pomoci otevřeného kódování. V souvislosti s otázkami v rozhovoru a odpověďmi respondentů jsem si stanovila hlavní tematické okruhy. Pro větší přehlednost dat byly rozhovory dle zvolených témat v papírové podobě rozstříhány, přiřazovány k jednotlivým skupinám a uvnitř těchto skupin byly vzápětí určovány jednotlivé kódy (ukázkou kódování uvádím v části příloh bakalářské práce na obrázku 3). Z tematických celků jsem se snažila vyvodit závěry a nalézt mezi nimi případné souvislosti. Při tomto mi byly dále velice nápomocny mentální mapy respondentů, terénní poznámky pořízené během pozorování a vlastní fotografie.

3.6 Etický rozměr výzkumu

Jak upozorňuje Hendl, k uskutečnění rozhovoru musí výzkumník získat souhlas osoby, jež byla oslovena. „*Předtím musí být plně informována o průběhu a okolnostech výzkumu*“ [Hendl 2008: 153]. Při oslovování jednotlivých respondentů jsem se nejprve představila celým jménem, zmínila jsem, že jsem studentkou Univerzity Hradec Králové a momentálně pracuji na své bakalářské práci týkající se Jiráskových sadů. Poté jsem oslovené požádala o rozhovor a zdůraznila fakt, že onen rozhovor bude anonymní, pouze nahrávaný na záznamník do vlastního mobilu a následně mnou přepisovaný. Respondenti tedy měli naprostou jistotu, že nebudou nijak poškozeni a jejich anonymita bude zachována. Dle Hendla je situace, kdy není výzkumníkům známá identita účastníků, ideálním případem [ibid.: 153].

Souhlas respondentů proběhl ústní formou. Většina respondentů, které jsem tímto způsobem oslovila a poprosila o rozhovor, s jeho realizací bez jakýchkoliv problémů souhlasila. Dva takto oslovení lidé se omluvili z důvodu nedostatku času. Se všemi respondenty, kteří mi rozhovor poskytli, jsem si po skončení nahrávání dále

povídala – ve všech případech ze strany zájmu respondentů. S některými krátce, s některými i několik minut. Většinou jsem se tak dozvěděla další informace spojené s Jiráskovými sady, které jsem pro tento výzkum shledala velice přínosnými. Jak uvádí Hendl, právě na samotném konci rozhovoru nebo při loučení se nám může dostat ještě dalších důležitých informací [Ibid.: 167].

4 Výsledky

4.1 Charakteristika respondentů

4.1.1 Respondent #01

(žena, 21 let, studentka VŠ, Krouna – Pardubický kraj)

Při vyslovení názvu - Jiráskovy sady - se respondentce vybaví hlavně soutok, minizoo (kachny, holubi a nutrie), procházka, odpočinek, příroda a centrum. Obdivuje park pro jeho vzrostlé stromy a záhony s květinami. Velice ráda by zde uvítala místo nynější střední školy restauraci anebo ještě lépe kavárnu, kterou by s oblibou navštěvovala. O kulturních akcích, které jsou v Jiráskových sadech pořádány, respondentka ví, potěšilo by ji ale, kdyby se tyto akce a třeba i jim podobné jako jsou vánoční besídky a výstavy, konaly častěji a hlavně v době studia, kdy má tu možnost v Hradci Králové bydlet.

Tu část parku, kde se nachází velký kruhový záhon s altánkem, vnímá respondentka jako společenskou, otevřenou, jako veřejné místo, kde se lidé mohou spřátelit, pozorovat sebe navzájem, zatímco prostor za střední školou pro ni představuje místo osobnější schůzky. Prostor při soutoku pokládá za místo pobavení a rozveselení. Jediným místem, kde se respondentka v parku necítí úplně bezpečně, jsou skrytější cestičky při alpinu nad tunelem. Nikdy v parku však nezaznamenala přítomnost lidí, vedle kterých by se necítila dobře. Sady respondentka navštěvuje jednou až dvakrát do týdne, na jaře ale rozhodně častěji než v zimě. Ráda si zde o samotě přemýšlí nebo čte a to právě na skrytějších místech za budovou střední školy, s přáteli pak tráví čas i v prostoru rosaria.

4.1.2 Respondent #02

(muž, 26 let, student VŠ, Hradec Králové)

Pod Jiráskovými sady si respondentovi vybaví především klid ve městě, místo, kterému nepřipadá žádný stres, žádná auta, panelové domy. Restaurace by se do Jiráskových sadů podle jeho výpovědi nehodila, protože by tak narušila poklidnou strukturu parku a mohla by přilákat nežádoucí skupiny lidí. S bezpečností zde nemá respondent absolutně žádný problém.

Sady navštěvuje nejčastěji v dopoledních hodinách, z důvodu učení, čtení, také kreslení a dostatku klidu, kterému v Jiráskových sadech, jak jsem se už zmínila, přikládá respondent velký význam. Těmto aktivitám se v parku věnuje dotazovaný po dobu teplých měsíců a to konkrétně v místech rosaria a jediné tam, kde svítí slunce. V zimě do parku vůbec nechodí. S Jiráskovými sady je respondent spokojený za takového stavu, ve kterém se právě nachází. Nic by zde neměnil a nic by v parku nepotřeboval vylepšovat. Celkově hodnotí Jiráskovy sady velmi pozitivně, jedinou výjimkou je však hlučnost dětí, která ho prý často ruší.

4.1.3 Respondent #03

(žena, 40 let, SŠ, čerstvě po mateřské dovolené, designérka, Hradec Králové)

Jiráskovy sady má respondentka spojené především se sousoším Labe a Orlice, dále také s altánem a s pořádáním svateb. Do sadů se chodí procházet už od svého dětství. Nyní navštěvuje park od jara až do podzimu pravidelně každý víkend se svou malou dcerou. V rosariu rády obdivují rozkvetlé růže a účastní se kulturních akcí včetně dětského dne a na jaře vzhazování Morany do řeky. Na podzim pak chodí do parku sbírat kaštiny, poté až do zimy krmít k soutoku kachny a projíždět se na sáňkách. Celkově je květiny a jejich barevnost (o které se respondentka při rozhovoru mnohokrát zmiňuje) v celých sadech těší ze všeho nejvíce. Nejčastěji se zdržuje na již zmíněném místě rosariu a kvůli dceři také i na dětském hřišti.

Restauraci by zde respondentka v žádném případě nechtěla, jelikož by tak podle jejích slov narušila klid a čistotu parku. Nepříliš bezpečně se cítí v prostorech za školní budovou při řece Orlici. Sady navštěvuje převážně dopoledne a právě v tuto dobu už se zde několikrát setkala s neupravenými lidmi, kteří ji obtěžovali kvůli cigaretám a penězům. Co respondentce v parku vyloženě vadí, jsou pejskaři, kteří si do sadů i přes veškeré zákazy vodí psy a dále zákazy porušující cyklisté, také nepřístupnost k veřejným a přesto stále zamčeným záchodům a v neposlední řadě již zmiňovaní neupravení lidé polehávající na lavičkách. Nejvíce pozitivně hodnotí ticho, klid a barevnou pestrost, kterou se tak Jiráskovy sady liší od ostatních hradeckých parků, jak v rozhovoru sama uvedla.

4.1.4 Respondent #04

(žena, 80 let, VŠ, v důchodu, Hradec Králové)

Na Jiráskových sadech si respondentka nejvíce cení jejich samotné přírody a klidu. Přírodu má totiž velmi ráda, a z tohoto důvodu také Jiráskovy sady často navštěvuje. Restaurace by respondentce v parku nevadila, domnívá se však, že by se zde takový podnik neuživil. Občas se zúčastňuje letních koncertů a poznamenává, že právě při takových příležitostech bývá na místě i malé občerstvení. Doposud zde nezaznamenala a ani se neocitla v jakékoli nebezpečné situaci. Pokaždé se tu cítí velmi pohodlně a příjemně – sady navštěvuje vždy v odpoledních hodinách a většinou setrvává s nějakým čtením v prostoru rosaria, tam, kde nejvíce svítí slunce. Do parku se chodí procházet nejen za teplých měsíců, ale i v zimě, když je zrovna příznivé počasí.

Respondentka je velice spokojena s údržbou parku, podotýká, že je vidět, jak se o park starají a obzvláště ji těší, že jsou pokácené stromy ihned nahrazovány novými. Jediné, co zde respondentce vadí, jsou hlasité děti, které tuto auru klidu narušují. Respondentka na konci rozhovoru podotýká, že rodiče dětí, které bezohledně běhají po trávnicích a po skalkách, by v tomto měli své děti více usměrňovat. Celkově ale hodnotí Jiráskovy sady kladně.

4.1.5 Respondent #05

(žena, 49 let, VŠ, terapeutka, první rokem žijící v Hradci Králové)

Jiráskovy sady má respondentka spojené především se spisovatelem Aloisem Jiráskem. Dále však v rozhovoru podotýká, že vlastně netuší, proč jsou sady pojmenovány právě po Jiráskovi. Při každé návštěvě se zastavuje u soutoku Labe a Orlice a čas také ráda tráví pozorováním lidí a čtením knih na lavičce v rosariu nebo sluněním při pravém břehu parku. Vyhýbá se jedině cestám vedoucím za budovou školy, protože tam se necítí příjemně. S žádnými nebezpečnými lidmi se ale v parku zatím nesetkala.

Respondentku by rozhodně nepotěšilo, kdyby byla místo školy v parku restaurace nebo něco podobného. Tvrdí, že taková restaurace by narušila klid, atmosféru a charakter toho, proč lidé tento park navštěvují. Velký obdiv přikládá starým vzrostlým stromům, kvůli kterým sem také ráda chodí a na jaře a v létě

obdivuje rozkvetlé květiny. Sady navštěvuje ne příliš pravidelně, spíše odpoledne a nejraději sama. Přichází sem, když je hezky, když má čas a z důvodu načerpání energie z přírody, z řek a rostlinstva. Dotazovaná se také zmínila, že zde ráda skládá básně. Sady navštěvuje i v zimě za účelem procházky v pěkném prostředí a trochu se rozhýbat. Jelikož respondentka bydlí v Hradci Králové zatím prvním rokem, zmínila se, že o kulturních akcích, které se zde pořádají, neví, a tudíž se jich ani nezúčastňuje. V Jiráskových sadech respondentce nic nechybí, je naprosto spokojena i s jejich celkovou údržbou. Velmi vděčí tomu, že je zrovna v těchto hradeckých sadech zákaz vodění psů a že se tak může procházet po parku třeba i bosá. Negativní se pro respondentku stává v teplých měsících pouze skutečnost přelidněnosti a jisté frekventovanosti, čímž jsou však vytiženy všechny hradecké sady, jak sama podotýká.

4.1.6 Respondent #06

(žena, 59 let, SŠ, knihovnice, Hradec Králové)

Pro respondentku představují Jiráskovy sady relaxaci a čas odpočinku. Myšlenka restaurace v budově nynější střední školy by se respondentce zamlouvala a zároveň také dodává, že by v sadech vzhledem ke kulturnímu programu nebylo malé občerstvení vůbec špatné. Květiny u vstupu do parku působí na respondentku velice radostně a příjemně. Dotazované se líbí především barvy květin a také stromy a keře. Jiráskovy sady navštěvuje často kvůli odpočinku, pozorování, oddechu nebo i procházkám s vnoučaty. Podotýká, že dětem se zde vyloženě líbí a je to pro ně zážitek, také hlavně kvůli zvířatům, které mohou krmit. Právě u soutoku řek, tráví s vnoučaty krmením kachen vždy nejvíce času. S dětmi se také ráda účastní vánočních výstav.

Respondentka se v parku cítí bezpečně, nikdy se zde neocitla v situaci, která by jí byla nějakým způsobem nepříjemná. Na samotném konci rozhovoru se zmiňuje, že se jí v takovémto parku nezdá příliš vhodné rozkládat si deku na trávě, že se to sem nehodí, vzhledem k hojně rostoucím květinám na travnatých plochách. V parku jí nic nechybí, s údržbou je respondentka spokojená a mimo nápad restaurace by vše nechala tak jak to je, bez jakýchkoli změn.

4.1.7 Respondent #07

(žena, 57 let, SŠ, knihovnice, Hradec Králové)

Do Jiráskových sadů chodí respondentka už dlouhá léta, již od svého dětství, na které se jí při každé návštěvě vybavují vzpomínky na okamžiky, které zde tehdy co by dítě prožila. Jiráskovy sady vnímá jako prostor mezi dvěma řekami, prostor pro odpočinek a relaxaci, prostor s krásným dětským hřištěm, jež nyní navštěvuje se svými vnoučaty. Je přímo nadšená z velkých skálovitých balvanů na konci hřiště, které děti tolik fascinují a k hraní plně využívají. Mimo hřiště si s vnoučaty velice užívá procházku parkem a především krmení kachen u soutoku řek. Při tomto respondentka poznamenala, že na samotné „špici“ při soutoku Labe a Orlice, si vždy připadá jako v jiném světě, a to právě díky tomu, že je toto místo odděleno od zbytku města dvěma řekami. Sama se chodí do parku procházet v polední přestávce na oběd nebo jimi prochází při ranní cestě do práce a s vnoučaty pak navštěvuje sady spíše v odpoledních hodinách. Takto respondentka využívá Jiráskovy sady na jaře, v létě a na podzim, v zimě totiž navštěvuje sady jen zřídka.

Dle dotazované by byla restaurace nebo spíše kavárna v parku přímo skvělá, Jiráskovy sady by tak prý získaly zpátky noblesu první republiky. Posedávání lidí s dekami na trávnicích v prostorech Jiráskových sadů, komentuje respondentka pozitivně, s veškerým souhlasem. Oblast rosaria (kterou by pro jeho překrásné růže moc ráda a často navštěvovala), charakterizuje jako místo, kde se bohužel shromažďují zanedbaní lidé s igelitovými taškami, posedávající v kruhu na lavičkách, což uživatele vlastně brání v trávení času v těchto krásných prostorách. Respondentka by byla také vděčná, kdyby bylo více hlídáno vodění psů do parku. S tímto jevem se zde často setkává a dokonce s tím má spojenou nepříjemnou zkušenost, kdy v parku, v blízkosti jejich vnoučat, pobíhal velký, nepřivázaný pes. Problém shledává i v uzamčených záchodech, kvůli kterým pak nemůže v parku strávit tolik času, kolik by chtěla. Mimo tyto případy je však respondentka velice spokojena jak s údržbou parku, kterou často na vlastní oči se zájmem sleduje, tak i s celkovou vizuální stránkou Jiráskových sadů.

4.1.8 Respondent #08

(muž, 43 let, VŠ, OSVČ, Hradec Králové)

Mládí, první lásky, procházky parkem, soutok řek, klid a pohoda, to všechno se respondentovi vybaví při vyslovení Jiráskových sadů. V Hradci Králové žije dotazovaný od svého narození a sady dobře zná. Ví sice o pořádaných kulturních akcích, ale nezúčastňuje se jich. Domnívá se, že styl těchto akcí je spíše pro starší uživatele. Sady navštěvuje zcela neplánovaně, ale za to minimálně jednou týdně, podle času, chuti, aby si odpočinul, anebo když jde zrovna jen tak kolem. Občas do parku chodí ke dvěma oblíbeným stromům, které má rád, na procházku a k dětskému hřišti se svým malým synem. S oblibou také pozoruje v prostoru velkého kruhového záhonu chování ostatních návštěvníků. Tímto způsobem využívá respondent Jiráskových sadů od jara do podzimu, v zimě park navštěvuje jen zřídka.

Střed parku vnímá respondent jako velký otevřený prostor, oproti cestičkám při březích řek, jež jsou více skryté a klidnější. Dříve zde prý zaznamenal „feťáky“, kteří se vyskytovali převážně v podvečer u hlavního vchodu mezi keři. Žádná část parku však na respondenta nepůsobí vyloženě nebezpečným dojmem. Jelikož sem chodí dlouho, od svého dětství, podotýká, že by zde nic neměnil a že je zvyklý na takovou podobu Jiráskových sadů, kterou mají od té doby, co je zná. Proto by zde nepotřeboval ani restauraci. Konstatuje, že pokud by se majitelům vyplatilo zde restauraci provozovat, už dávno by tu byla.

4.1.9 Respondent #09

(žena, 29 let, SOU, kuchařka, nyní na mateřské dovolené, Hradec Králové)

Respondentka si Jiráskovy sady spojuje hlavně s oddáváním, které tady nejednou zažila (pročež také jednoznačně označila tento park za romantické místo), se střední školou a také s krmením kachen. Dříve, když ještě nebyla maminkou, chodila do sadů se spolužačkami, zde se společně učily, sedaly si na trávu a často pořádaly piknik. Jelikož je respondentka v této době na mateřské dovolené, sady nyní využívá především k procházkám a to hlavně v prostoru za střední školou, kde má dostatek klidu pro to, aby jí mohlo miminko v kočárku nerušeně spát. Za pěkného počasí navštíví park i dvakrát do týdne, většinou odpoledne se svojí kamarádkou, se kterou rády pobývají na lavičkách v prostoru velkého kruhového záhonu. Když je však v parku hodně lidí a hlučno, většinou se přesunou právě na stranu k řece Orlici,

tam, kde je větší klid. S přítelem si jde do parku občas zaházet s létajícím talířem. V zimě se do sadů také ráda podívá, věnuje se zde procházkám, krmení kachen anebo navštěvuje výstavy. Co respondentka hodnotí nejvíce pozitivně, je klid a ticho. Poznamenává, že bydlí v centru města a je proto úžasné, že právě ve středu města je takový tichý park, kde se může s kočárkem procházet.

Vždy se v parku cítí bezpečně, nepotkává zde ani žádné jí nepříjemné osoby. Jen jednou zde s kamarádkou zaznamenaly přítomnost zahraničních studentů, kteří se zde chovali nevhodně, byli velmi hlasití a způsobili velký nepořádek. Restauraci by zde respondentka rozhodně nepotřebovala, potěšilo by ji ale, kdyby zde bylo nějaké malé občerstvení, stejně jako v sadech Šimkových.

4.1.10 Respondent #10

(muž, 44 let, SŠ, burzovní makléř, Libišany – Pardubický kraj)

Když se řekne Jiráskovy sady, napadá dotazovaného v první řadě řeka a posléze dodává, že i kostelík. Park navštěvuje se svou malou dcerou (jelikož ta chodí nedaleko na druhém břehu řeky Labe do základní školy) a to většinou pokud svítí slunce a je teplo. Do parku však zavítají i na podzim a sem tam za příznivého počasí také v zimě. Jejich pravidelná trasa začíná u pravého vchodu do parku, dále postupují podél řeky Labe, až dojdou k soutoku, kde pozorují zvířata, na chvíli se posadí v rosariu a poté se zas kolem řeky Orlice vrací zpět k pravému vchodu. Prostor rosaria charakterizuje respondent jako sluneční, nejteplejší část, místo nejpříjemnějšího posezení, když zde zrovna kvetou růže. Přední část parku hodnotí dotazovaný spíše jako studenější v souvislosti s vysokými vzrostlými stromy, které poskytují hodně stínu. Na podzim zde s dcerou rád tráví čas při sbírání jedlých kaštanů.

Restauraci by zde respondent nepotřeboval. Dále konstatuje, že by zde nic neměnil, nic mu zde také nechybí. Využívají prostě to, co park nabízí. Cítí se zde naprosto bezpečně a zároveň poznamenává, že kdyby se tu jinak vyskytovaly nějaké nebezpečné skupiny lidí, do parku by nechodil. Právě kvůli bezpečnosti, navštěvuje respondent s dcerou Jiráskovy sady moc rád. S kulturními akcemi v parku respondent není obeznámen, ale neprojevuje ani zájem dozvědět se něco více. Sady hodnotí velice pozitivně, hlavně údržbu zeleně a pořádku. S dcerou v parku nejraději pozorují zvířata, poslouchají zpěv ptáků a obdivují rozkvetlé barevné květiny.

4.1.11 Respondent #11

(muž, 74 let, SŠ, v důchodu, Hradec Králové)

Při vyslovení Jiráskových sadů se poslednímu oslovenému respondentovi vybaví soutok řek, rosarium, a protože v poslední době navštěvují společně s manželkou sady převážně s vnoučaty, tak i dětské hřiště. Do parku chodí už od svého dětství a nyní pravidelně odpoledne, a když je hezky, tak každý týden. V poslední době právě s vnoučaty, která vyzvedávají v nedaleké školce. Jak jsem se už zmínila, čas zde tráví na dětském hřišti, procházkami a také u soutoku krmením kachen. Dříve se manželé společně účastnili kulturních akcí v parku, dnes už to není pravidlem. V zimě sady nenavštěvují, jelikož je odpoledne brzo tma a s vnoučaty musí být do šesti hodin doma u rodičů.

Restaurace ani kavárna by zde respondentovi nevadila, podotýká však, že by ji nejspíš ani nevyužíval. Na otázku, zda je v parku místo, kde by se necítil příliš bezpečně, reaguje respondent tak, že park navštěvují vždycky odpoledne na chvilku a nikdy se zde v nebezpečné situaci neocitli a ani zde nebezpečné nebo nepříjemné osoby za bílého dne nezaregistrovali. Pozornost zaměřuje speciálně na děti, které s manželkou musí hlídat, a domnívá se, že by k nějakému incidentu mohlo dojít spíše k večeru. Zároveň jeho manželka (která celému rozhovoru bedlivě naslouchá), dodává, že sama se cítí bezpečněji, když prochází středem parku. Jiráskovy sady respondent hodnotí na výbornou, neshledává zde nic negativního, nic by zde neměnil. Líbí se mu hodně zeleně, květin, a podotýká, že toto na něj celkově působí velice pozitivním dojmem.

4.2 Historický a fyzický popis místa Jiráskových sadů

Jak již bylo zmíněno, téměř všechny rozhovory byly prováděny přímo v místě výzkumu. Jelikož mají sady i historicko-umělecký podklad, ráda bych se proto v následujících podkapitolách stručně zmínila o historii parku a dále toto místo konkrétněji popsala. Fyzický popis je pak zvláště důležitý pro pochopení některých výpovědí respondentů, které souvisí právě s konkrétními místy v Jiráskových sadech.

4.2.1 Historický popis místa

Historie Jiráskových sadů sahá do poloviny 19. století, kdy bylo město ještě pevností. Kdysi se na místě sadů nacházela rybářská čtvrť. Sady vznikly v roce 1868 u soutoku Labe s Orlicí a v jejichž té doby hradebním výběžku byl založen Důstojnický park. Ten však nebyl veřejnosti přístupný. Původně tu stály pevnostní zdi, valy, ravelin a příkop. Všechno ostatní zde bylo porostlé trávou. Ravelin (pevnůstka v hradebním příkopu tvořící střední obrannou linii), původně dosahoval až k zadnímu pravému rohu. Poté byl zbourán a zůstala stavba, takzvaná střílnová kasemata. Tato klenutá místnost dosahuje délky necelých čtrnácti metrů a 3,6 metrů šířky. Obvodová zeď měla původně jedenáct střílen. Nad každou střílnou se nacházel dymníkový větrák. Kasemata jsou cihlová, jejich stěny jsou vyspárované a vrch je krytý hliněným náspem, spojeným s vysokým hliněným masivem za vnitřní, metr širokou zdí. V důsledku následujících úprav byl však původní stav kasemat změněn. V parku byly postupně vysazovány ovocné stromy, čímž vznikla ovocná zahrada, kterou využíval generál. Za války roku 1866 se tu měli pochovat zemřelí, ale nakonec se pro hřbitov našlo jiné místo. Do ovocné zahrady pak bylo dáno stádo volů, které se tu páslo a kterých se následně využívalo k nasycení vojenské posádky. V roce 1867 se stal z generálovy ovocné zahrady sad, v němž byly vysázeny stromy listnaté, jehličnaté i keře a květiny. Posléze se postavila restaurace, pavilon k tancování, kuželník, domek pro zahradníka a skleníky. Důstojníci tu také stříleli do terče, jenž se nacházel u topolu, nedaleko břehu Orlice [Domečka 1927: 6; Malina 2007: 4].

V roce 1896, na základě městem vykoupených pozemků parku od vojenské správy, bylo toto místo zpřístupněno veřejnosti. Důstojnický park nese od roku 1918 jméno někdejšího studenta královéhradeckého gymnázia, spisovatele Aloise Jiráska. Z důstojnického parku se zachovala poterna (dva metry vysoký tunel a jediný zachovalý objekt bývalého opevnění) a střílnová kasemata, která v nově zřízených Jiráskových sadech sloužila pro ukládání zahradnického nářadí a jako skladiště rostlin přes zimu. Tato kasemata byla následně za druhé světové války používána jako vědecký kryt, a proto také došlo k vnitřním úpravám. Dvěma příčkami se dvěma byla kasemata rozdělena na tři místnosti a přistavila se předsíň s druhým vchodem. Sotva válka skončila, objekt byl opuštěn. V roce 1959 byl znovu zabrán, a

to pro civilní obranu. Jakmile přestala civilní obrana, objekt byl vrácen městu [Malina 2007: 4].

Ve 20. – 30. létech zničily a zpustošily velkou část parku silné mrazy a větrná vichřice. V roce 1926 byl při soutoku řek založen na bývalé zelinářské zahradě růžový háj neboli rosarium podle návrhu zahradního architekta Josefa Kumpána a rok poté alpinum. Ozdobou sadů je památník k počtě Jiráskova Bratrstva s reliéfní deskou od Líznera a Srdínka z roku 1922 s nápisem: „Půjdeme. Já, bratr, my všichni. Kam poručíš.“ V roce 1932 byl postaven restaurační a parkový pavilon dle návrhu Jana Reicha, kterou otevřeli 30. 6. 1933. O dva roky později bylo na soutoku řek umístěno bronzové sousoší – Labe a Orlice, zapsané mezi kulturní památky a které městu věnoval sochař Josef Václav Škoda. Posléze v roce 1935 byl do parku umístěn dřevěný Východoslovenský kostelík sv. Mikuláše z let 1502 -1510. Je řazen do lidové architektury z Habury u Medzilaborců a byl sem dovezen z Podkarpatské Ukrajiny. Kostelík byl otevřen v den národního svátku 28. Října 1935 jako památník padlých vojáků, kteří ve světové válce položili životy za svobodu svého národa. Branka kolem kostelíka je kopií brány kostelíka v Nižném Mirošově. V roce 1991 byl založen podnik Údržba a péče o městskou zeleň Hradec Králové, který převzal do správy i tento park. Další rok pracovníci městské zeleně provedli rekonstrukci alpina a v téže roce byla založena také Nadace na záchranu městských parků, která se chce významnou měrou podílet na obnově všech parků v Hradci Králové včetně Jiráskových sadů [Divišová 2011: 52; Prokeš 1936: 85-87].

Dnes se v Jiráskových sadech pořádají různé kulturní akce, jako jsou nedělní promenádní koncerty, oslava dětského dne a další společenské aktivity. V minulém roce bylo navíc v sadech vybudováno moderní dětské hřiště, kterého si užívají nejmladší občané Hradce. V současné době v Jiráskových sadech (i na veškerých veřejných prostranstvích v celém městě), probíhá inventarizace stávajícího stavu dřevin, kterou zadalo město, aby získalo podklady pro obnovu a údržbu zeleně ve městě. Sady jsou tedy zbavovány starých stromů, a ty by postupně měly být nahrazovány novými mladými.

4.2.2 Fyzický popis místa

Hradec Králové je již dlouho znám jako jedno z měst, kde v průměru připadá nejvíce zeleně na obyvatele. Dokonce jsem se už několikrát doslechla o Hradci jako o nejzdravějším větším městě v celé České Republice. Je to právě díky té zeleni a několika dalším parkům a sadům, situovaným převážně v centru města, které bych zde také ráda zmínila. Jsou to sady Sukovy, Sady architekta Lisky, nejrozlehlejší Šimkovy sady, Kubištovy sady, Žižkovy sady a sady Vítězslava Nováka. Téměř uprostřed centra města se však rozkládají nejvýznamnější, nejnavštěvovanější a doposud nejkrásnější – Jiráskovy sady. Od roku 2012 jsou ještě dostupnější lidem a hlavně studentům, díky nové lávce přes Orlici, spojující park s budovou hradecké Univerzity.

Celková rozloha Jiráskových sadů činí 5,77 hektarů. Park je jako jediný v Hradci oplocený a uzamykatelný. Po stránce dendrologické, je tento park nejbohatší ve městě. Pěstuje se zde mnoho zajímavých i vzácných stromů a keřů. Vedle hodnoty rekreační a přírodovědné, jsou Jiráskovy sady cenné také pro několik svých stavebních a uměleckých pamětihodností [Divišová 2011: 52; Hradecké Jiráskovy sady 1991: 4].

Sady jsou umístěny v centru města v těsné blízkosti soutoku řek Labe a Orlice. Z půdorysného uspořádání jsou patrné tři rozdílné části. Vstupní část, střední část a rosarium mají pravidelné geometrické členění ploch s osovou dispozicí. Obě boční části podél řek a prostor kolem soutoku jsou utvořeny už volnějším přírodně krajinářským stylem, tak aby úpravy parku přirozeně navazovaly na pozvolnější zeleň při pobřeží na druhé straně řeky. Upravovaná část parku končí v blízkosti soutoku řek, přibližně v těch místech, kde se nachází sousoší. To bylo do parku umístěno v té době, kdy byla většina základních sadových úprav již hotová [Voborníková 1970: 1-2].

Jak u hlavního, tak i u vedlejšího vstupu do parku, stojí tabule s provozním řádem Jiráskových sadů (v části příloh bakalářské práce na fotografii 1). Jen u hlavního vchodu je pak také tabule, stručně popisující historický vývoj parku. Nedaleko hlavního vchodu na pravé straně vystupuje ze země menší kasematní hradba. Ve vstupní části na levé straně Jiráskových sadů poblíž řeky Orlice stojí Východoslovenský kostelík, který je obklopen ohradou ze sroubených klád, krytých

šindelem, v níž je kříž s plechovým Kristem (v části příloh bakalářské práce na fotografii 2). Na pravé straně v dolince pod kopcem a zároveň nejblíže pravému vchodu do sadů u Labské elektrárny s mostem „Hučákem“, se nachází dětské hřiště (v části příloh bakalářské práce na fotografii 3). Mezi těmito stranami, ve vstupní části hned naproti bráně za květinovým záhonem, je situován památník spisovatele Aloise Jiráska (v části příloh bakalářské práce na fotografii 4). Následuje část s velkým kruhovitým záhonem s mnoha lavičkami posazených okolo podél cest (v části příloh bakalářské práce na fotografii 5). Za záhonem stojí z levé strany budova - v současné době - Střední škola vizuální tvorby (v části příloh bakalářské práce na fotografii 6). Hned vedle ní se naskýtá menší lavičkové hlediště s altánkem, ve kterém jsou pořádány kulturní akce (v části příloh bakalářské práce na fotografii 7). Přibližně za středem parku více napravo, je postaven zahradníkův dům, za nímž se uprostřed sadů rozprostírá malé alpinum na příčně nasypané stěně (v části příloh bakalářské práce na fotografii 8), oddělující vlastní park od růžového sadu. Obě části parku jsou přesto propojeny poternou neboli tunelem vedoucím skrz alpinum (v části příloh bakalářské práce na fotografii 9). Těsně nad prostorem u soutoku (v části příloh bakalářské práce na fotografii 10), je nainstalováno sousoší s názvem *Milenci* (v části příloh bakalářské práce na fotografii 11). K tomuto sousoší však nevede žádná cesta. Jelikož ale přitahuje pozornost návštěvníků, vyšlapali si k ní lidé pěšinku sami. V jejím nejtěsnějším sousedství, na trojúhelníkové ploše je pak situováno již zmiňované kruhové rosarium (v části příloh bakalářské práce na fotografii 12), z něhož směrem k sousoší vybíhá travnatá plocha. Jednotlivé části parku jsou zároveň všechny propojeny několika vysypanými cestami a menšími pěšinkami, podél kterých jsou v různých vzdálenostech rozmístěny lavičky.

4.3 Tematické okruhy

V této kapitole bych ráda představila okruhy témat, které jsem si v rámci přeepsaných rozhovorů zvolila a jak již bylo zmíněno – dle těchto tematických celků rozstříhala. V následujících odstavcích rozebírám vyvozené závěry a zjištění z tematických okruhů a v samotném závěru pak zodpovím výzkumné otázky. Jednotlivé tematické okruhy ilustruje obrázek 2.

Obrázek 2: Zvolené tematické okruhy

Tematické okruhy	1. Asociace s Jiráskovými sady
	2. Historicko-umělecká stránka Jiráskových sadů
	3. Percepce jednotlivých částí Jiráskových sadů, mentální mapy
	4. Rytmus návštěv Jiráskových sadů
	5. Místa trávení času v Jiráskových sadech
	6. Aktivity v Jiráskových sadech
	7. Bezpečnost v Jiráskových sadech
	8. Celkové hodnocení Jiráskových sadů

Zdroj: Vlastní šetření

4.3.1 Asociace s Jiráskovými sady

Na základě položení otázky, co se návštěvníkům při vyslovení Jiráskových sadů vybaví jako první, se mi dostalo pestrých odpovědí. Spolu s asociacemi, které se shodovaly, uvedl snad každý respondent vždy nějaká nová slova, nové věci, které byly mezi všemi odpověďmi od dotazovaných výjimečné. Nejčastěji respondenti uváděli soutok, procházku, odpočinek – relaxaci, méně často pak řeku, zvířata, přírodu, klid, a také svatby. Těmi neopakujícími se asociacemi byly: rosarium, dětské hřiště, kostelík, centrum, škola, dobrá údržba, mládí, první lásky, krásný prostor, Jirásek, altán, hudební festivaly, vhazování Morany, sousoší. Při uvažování nad těmito asociacemi, jsem dospěla k názoru, že návštěvníci vyslovili právě ta místa, kde tráví nejvíce času, nebo ty vjemy, které mají s Jiráskovými sady spojené právě proto, že je mají v parku „stále na očích“, jsou to ty věci, kterých si prostě všímají. Tyto asociace dále zahrnují i to, co se jim v sadech nejvíce líbí, co zde obdivují a kvůli čemu do sadů také chodí.

4.3.2 Historicko-umělecká stránka Jiráskových sadů

O historii Jiráskových sadů měli jakési povědomí pouze tři z celkového počtu jedenácti respondentů. Věděli o tom, že park byl kdysi vojenský, důstojnický a že

pravoslavný kostelík byl do sadů přivezen z Podkarpatské Rusi. V podstatě vůbec nic nemělo co říci k tomuto tématu pět respondentů. Uměleckých objektů si dále povětšinou všímají. Nejčastěji návštěvníci zmiňovali pravoslavný kostelík a sousoší Labe a Orlice. Byla jsem ale překvapena odpovědí respondenta #02, jakožto hradeckého rodáka, pravidelně navštěvujícího sady, který uvedl, že z historie si nepamatuje nic a umělecké objekty by z hlavy vyjmenovat také nedokázal.

Všímavost návštěvníků v parku je tedy různá. Při tomto je však nutno říci, že lidé jsou odlišní, mají rozdílné zájmy, rozdílné povahy i názory a ne každý člověk se o historii a umění zajímá a každý návštěvník také vnímá Jiráskovy sady jinak, podle toho, za jakým účelem je navštíví, jestli tudy jen tak prochází pro pocit krásného přírodního prostředí, nebo se zde věnuje konkrétní činnosti, kterou je v danou chvíli zaneprázdněn anebo je to právě zcela nový návštěvník, kterého bude původ parku a umělecké objekty zrovna nesmírně zajímat.

4.3.3 Percepce jednotlivých částí Jiráskových sadů, mentální mapy

Odpovědi respondentů na otázku, jak vnímají jednotlivé části Jiráskových sadů, byly rozličné. Až na jednoho, který nevěděl, co k tomuto říct nebo se třeba prostě jen nechtěl vyjadřovat, odpověděli návštěvníci různě. Několik konkrétních výpovědí zde následně uvádím. Respondent #06: *„Tak, tady když tam vstupujete, je tam spousta květin, to na člověka působí tak jako velice příjemně, a...jako radostně, je zde plno barev a je to hezky tak jako uspořádaný, pak ty stromy, květy že jo keře. Tak, jako to zahradničení tam je...“* Respondent #10: *„Tak třeba tady ta růžová zahrada no, tak tady když to kvete ty růžičky, tak tady je to takový asi bych řek takový nejpříjemnější na posezení tady je to moc hezký a...pak ten předek je takovej, takovej studenější, tam když sou takový ty stromy veliký, tak je takovej studenější, ale na podzim je taky hezkej, jak tam sou ty jedlý kaštany, tak tam chodíme sbírat, takže, takže jo...každá ta část parku má takový svoje...takže bych řek, že tady je to takový sluneční, takový teplý a ta druhá část parku je taková studenější, ale – taky hezká.“* Respondent # 05: *„...tak určitě je pro mě důležité to stromořadí a ten pocit, který z toho mám, je určité vedení, jednak aaa jednak vlastně stálost nebo určitá trvalá hodnota, kterou představují ty stromy. To znamená něco, co přetrvává mnohem víc než lidský život. A co je jakýmsi svědkem těch osudů možná i historie, takže to je jeden vjem. Ta dlouhověkost, která vlastně pramení z toho, že ty stromy jsou tu fakt*

staré, velké a krásné. A ta druhá věc, ta druhá stránka je ten lidský zásah a um, který když se použije v té vhodné formě, tak dokáže spojit právě tu divokost přírody a určitou kultivovanost.“ Respondentka zároveň doplňuje, že to, co vytvořil člověk, vnímá zrovna v části, kde se nachází rosarium a alpinum, které do parku zapadají, vnáší do těchto míst atmosféru klidu, kruhový tvar uvolněnost a celkově tato část nenarušuje ten celkový ráz Jiráskových sadů a není v rozporu s divokostí té přírody, což podle respondentky ještě více umocňují obě řeky. Většina respondentů v celku konstatovala, že celý park působí klidně, „ ...*tady je velkej prostor votevřenej třeba, pak ty boční, boční stezky tam je víc jako klidu, ale...jinak tak jako ten klid tady působí, celkově to působí dobře, klidně*“ (respondent #08). Na základě pozorování vnímám odlišně i pravou a levou část Jiráskových sadů. Odpoledne svítí slunce na pravý břeh a po této straně (také díky bočnímu vchodu do parku), se prochází větší počet lidí, než po straně levé. Pravou část parku shledávám proto světlejší, frekventovanější a hlučnější už i z toho důvodu, že se na této straně nachází dětské hřiště a levá část Jiráskových sadů je spíše klidnější a poněkud tmavší.

V rámci mentálních map, zakreslilo všech jedenáct respondentů trojúhelníkový tvar Jiráskových sadů a symbol kruhu uprostřed, z čehož usuzuji, že všichni si jsou vědomi specifického tvaru parku a kruh (ať už znázorňoval velký kruhový záhon s lavičkami v popředí parku nebo v zadní části rosarium), pro ně představuje jakýsi záchytný bod, možná i centrum, hlavní část Jiráskových sadů, nebo místo, kde se prostě jen nejvíce zdržují. Až na tyto základní rysy, se od sebe jinak mentální mapy respondentů samozřejmě lišily. Téměř všechny mapy byly spíše jednoduše načrtnuté, některé však byly vykresleny do větších detailů. Individuálně pak dotazovaní zakreslovali do parku i objekty, kde tráví nejvíce času, velice často i lavičky, kostelík, budovu školy, dětské hřiště, altán, ale i řeky obtékající park. Poté šipkami znázorňovali směr jejich procházek. Většina respondentů během kreslení map uváděla, že při návštěvách Jiráskových sadů směřují nejprve k soutoku a poté se stejně nebo i druhou stranou parku vrací zase zpět (pokud se nezdrží na nějakém místě). Ukázku dvou mentálních map respondentů uvádím v části příloh bakalářské práce na obrázku 4 a 5.

4.3.4 Rytmus návštěv Jiráskových sadů

V souvislosti s tímto tématem jsem na základě pozorování a začleněné specifické otázky ve scénáři rozhovoru, potvrdila Gehlovo tvrzení, že slunce se stává pro návštěvníky v prvních jarních měsících důležitým faktorem, což se také odráží v rozmístění lidí v prostoru. Vlastní ukázková fotografie pořízená během mého březnového pozorování, na které je zřetelně vidět, jak si návštěvníci posedali výhradně na zasluněné lavičky, je přiložena v části příloh bakalářské práce na fotografii 13. Stejně tak se mi zároveň potvrdila i Whyteova teze, že přesto slunce není rozhodujícím faktorem. „*Rozhodně není svit slunce podmínkou*“ (respondent #07). Osm z jedenácti respondentů v rozhovoru totiž zdůraznilo, že slunce je sice příjemné, ale není rozhodující.

Většina dotazovaných navštěvuje sady odpoledne. Sama jsem také během pozorování vysledovala, že v odpoledních hodinách je v parku mnohem více lidí než dopoledne. To je ale pochopitelné. Jednak pracovní doba končí ve většině případů odpoledne, také děti bývají ve školkách a školách a v těchto jarních, ještě poměrně chladných dnech bývá až v odpoledních hodinách tepleji. Devět z jedenácti respondentů také uvedlo, že sady navštěvují pravidelně. Velice častou odpovědí bylo, že do parku chodí, když je hezky i víckrát do týdne. Z toho, co jsem vypožadovala, si dovoluji tvrdit, že dopoledními návštěvníky bývají převážně senioři a maminky s kočárky. I v dopoledních hodinách mají totiž čas. Odpovědi byly různé: „*...my často celkem takhle. Co se týče jara až do podzimu, tak celkem pokavad' jsme tady, tak hodně pravidelně a to je stoprocentně každý víkend, anebo někdy i jeden den v týdnu, když to časově dáváme...*“ „*...a jinak taky chodíme vopravdu i v zimě*“ (respondent #03). „*Většinou...když tak kolem poledne o tý dvanáctý a pak třeba okolo tak té třetí čtvrté*“ (respondent #01). „*... většinou odpoledne no. Protože dopoledne vždycky něco mám, takže většinou odpoledne*“ (respondent #09). Méně často také navštěvuje osm z jedenácti respondentů sady i v zimě. Důvody těch, kteří v zimě park nenavštěvují, byly též různé: „*...v zimě když vyzvedneme děti tak vono je brzo tma že jo a jako...ten pohled na ty sady si myslím, že by nebyl už vlastně žádný...jó tak...*“ (respondent #11). „*V zimě, když není nasněženo, když není nasněženo, tak se to tady projít dá a když pak, když pak napadne sníh, tak s tím kočárem to je docela...na prd jo, my sme tady právě byli v zimě a moc se to tady nedalo projít jo, jako sice to tady trošku ušlapaný bylo, ale s kočárem to je takový vo*

ničem, protože pak se nabaluje sníh na kola...“ (respondent #09). Více jak polovina respondentů odpověděla, že chodí do parku i v zimě.

4.3.5 Místa trávení času v Jiráskových sadech

Nejčastěji tráví respondenti čas u soutoku, v rosariu, na dětském hřišti a u velkého kruhového záhonu. Jedna z respondentek ráda pobývá i na lavičkách blízko hlavního vchodu a další respondent prozradil, že chodí pravidelně ke dvěma oblíbeným stromům. Respondenti, kteří navštěvují sady převážně s dětmi, uvedli, že kvůli dětem tráví nejvíce času u soutoku a na dětském hřišti. V rámci vlastního pozorování a na základě analýzy mentálních map dotazovaných, jsem usoudila, že místo při soutoku Labe a Orlice tvoří jakýsi „záchytný bod“, ke kterému míří většina návštěvníků. Často lidé přichází k tomuto místu, aby zde chvíli strávili pohledem na řeku nebo aby zde nakrmili zvířata, a pak zase odejdou druhou nebo tou samou stranou zpátky, někde v parku se usadí anebo se jen tak projdou a jdou zas dál.

Místa, která jsem v předchozím odstavci zmiňovala jako nejčastěji navštěvovaná v Jiráskových sadech, jsou nejvíce obývaná hlavně z toho důvodu, že je v těchto prostorech také dostatečný počet laviček. Ráda bych zmínila skutečnost (a zároveň potvrdila Gehlovo tvrzení), že lidé si sedali na lavičky výhradně za příznivých venkovních podmínek, když svítilo slunce a nefoukal silný studený vítr, jinak parkem pouze procházeli. Místa k sezení dále obsazovali tak, aby kolem sebe měli co nejvíce laviček volných, za účelem dostatečného osobního prostoru a soukromí. Jakmile lidí přibývalo, posedávali si návštěvníci ob jednu lavičku, až byly nakonec zaplněny úplně všechny.

Respondenti dále uvedli, že jim nevdají viditelná místa v parku, právě naopak: *„mně lidi nevděj, takže já se na ně rád koukám a pozoruju, takže...podle nálady“* (respondent #08). Tři respondentky se ale zmínily, že si rády sednou i do míst, kudy zas tolik lidí neprochází. *„Tak když sem neska přicházela, tak sem si chtěla sednout tam, kde lidi nejsou, ale nesvítilo tam sluníčko, takže sem si nakonec sedla mezi lidi, ale i tady se cítím dobře (smích)“* (respondent #05). Další respondentka se zmínila, že když chce chvíli pro sebe, sedne si na lavičku za budovou školy a jiná respondentka podotkla, že jelikož chce, aby jí v kočárku dítě spalo a nevzbudilo se, je radši, když je někde, kde je klid a ticho.

4.3.6 Aktivity v Jiráskových sadech

Skrze rozhovory s respondenty a vlastní pozorování jsem se dozvěděla o nejrůznějších aktivitách, kterým se návštěvníci v Jiráskových sadech během měnících se ročních období věnují.

Vedle těch nejčastějších, jako jsou procházky, četba, krmení zvířat, relaxace a pobyt na dětském hřišti s dětmi, jež také bývají v parcích zcela běžné, se návštěvníci zúčastňují např. kulturních akcí, které jsou v parku celoročně pořádány. V období velkých prázdnin se od měsíce června do srpna konají v Jiráskových sadech každou neděli od 16 do 18 hodin promenádní koncerty. O těchto kulturních akcích, které se v Jiráskových sadech pořádají, vědělo sedm z jedenácti respondentů, z toho čtyři se zúčastňují a ostatní z různých důvodů uvedli neúčast anebo odpověděli, že o těchto akcích vůbec neví. „*Vono to je většinou pro starší lidi, tady hraje nějaká dechovka nebo nějaký swing, tohleto...ne tohle ne, nezúčastňuju se toho*“ (respondent #08). Prvního června se zde děti mohou účastnit oslav dětského dne. Z pozorování jsem také postřehla, že mladí studenti zde provozují chůzi po laně, které uvazují mezi stromy. To mi nakonec potvrdila i jedna respondentka: „*...a právě že i kamarád ten tady byl...jak jsou ty šňůry na ty stromy, tak ten tady s tím právě taky byl si tady natáhnout šňůru no...*“ (respondent #09). Za teplých dnů si lidé v parku rozkládají deky, jen tak leží, čtou si, povídají si, hrají si s dětmi nebo mají piknik. K soutoku chodí mladí kluci občas chytat ryby. Na podzim je v Jiráskových sadech velice častou činností návštěvníků sbírání kaštanů: „*...a je taky pravda, že když začíná podzim, tak sem hodně chodí děcka, chodíme sem na kaštany mlátit*“ (respondent #03). V období Vánoc se v budově střední školy pořádají přírodní výstavy, a když napadne sníh, chodí sem rodiče s dětmi třeba i se sáňkami.

Podle americké organizace PPS (jak uvádím v základních teoretických východiscích), poskytuje dobrý park velké množství činností pro všechny věkové skupiny a typy lidí. Když bych tedy měla aktivity návštěvníků shrnout podle věkových kategorií, na základě vlastního pozorování se ukázalo, že děti si v parku chodí hrát na dětské hřiště, studenti se zde často učí a čtou si, chodí si sem i zaběhat. Co jsem také často u studentek pozorovala, bylo, že si zde pořizují vlastní fotografie. Není divu. V parku je krásné prostředí, rosarium připomíná zámeckou zahradu a v souvislosti s focením je nutno dodat, že Jiráskovy sady jsou využívány k focení

svateb a vůbec k samotnému oddávání. Co se týče fotografování, návštěvníci si fotí i květiny a vůbec vše, co se jim v parku líbí. Maminky na mateřské dovolené využívají park k procházkám anebo se zde schází s ostatními maminkami a navzájem zde tráví čas. Dokonce jsem v parku zpozorovala skupinu snad patnácti mladých maminek s kočárky, které si přišly do sadů společně zacvičit. S kočárky se do parku chodí procházet nejen maminky, ale v hojném počtu i tatínci. Rodiče s dětmi a důchodci s vnoučaty navštěvují dětské hřiště a k soutoku řek chodí krmít kachny. Senioři, ale i ostatní se pak mohou účastnit kulturních akcí. Jelikož jsou ale Jiráskovy sady hlavně o přírodě a o její kráse, převažující aktivitou všech návštěvníků se stává procházka parkem, obdivování květin, posedávání na lavičkách a pozorování okolního dění. Na závěr si tedy dovoluji tvrdit, že Jiráskovy sady jsou opravdu dobrým parkem a to nejen z hlediska těchto možných aktivit, ale i na základě mnoha předností, o kterých se dále zmiňuji.

4.3.7 Bezpečnost v Jiráskových sadech

Na otázky týkající se bezpečnosti v parku, odpovídali respondenti v celku odlišně. Jedni se v parku cítí naprosto bezpečně a doposud zde nezaznamenali žádné specifické skupiny lidí, skrze které by se cítili nějak ohroženě, druzí zde naopak zaznamenali výskyt těchto lidí a ne všechna místa v parku jsou pro ně bezpečná. Muži jednotně uváděli, že není místo, kde by se v parku necítili bezpečně. Někteří si však všimli zanedbaných lidí, lišících se od ostatních návštěvníků. Respondentky už mi své obavy ohledně některých konkrétních míst v Jiráskových sadech prozradily: „*...není mi úplně příjemná ta část, jak tam je nějaká ta prapodivná budova...tady, když se de kolem dokola, tak tam někde na tom tady u toho břehu, z té zadní části to působí dost prapodivně na mě teda*“ (respondentka #05). Zároveň ale dodává, že odlišujících se lidí se nebojí: „*jako já se lidí nebojím a nebojím se žádných, ani narkomanů ani bezdomovců, prostě všechny vnímám jako lidi...*“ (respondent #05). Další respondentka hovořila o tom, že v dopoledních hodinách bývají v parku zanedbaní lidé, kteří občas obtěžují lidi kvůli penězům nebo cigaretám, pospávají na lavičkách a občas okradou i staré lidi. Dodávala, že proto také prochází sady policie a ptá se návštěvníků, zda je někdo neobtěžoval. V rámci pozorování jsem v parku jednou zahlédla spícího člověka na lavičce v prostoru alpinia. Moc lidí tudy neprochází a toto místo je díky rostlinstvu hodně kryté. Jedna z respondentek během

rozhovoru poznamenala, že v tomto prostoru se necítí bezpečně právě proto, že je takový tmavý, křovinami poměrně dost zarostlý.

Z odpovědí všech respondentů tedy vyplývá, že se v Jiráskových sadech cítí převážně bezpečně, i když zde budou sem tam potkávat odlišující se osoby. Je proto velice důležité, že na bezpečnost v parku pravidelně dohlíží policie, se kterou jsem se při pozorování v parku také sama setkala.

4.3.8 Celkové hodnocení Jiráskových sadů

V rámci hodnocení parku, jakožto nejrozsáhlejšího a řekla bych i nejdůležitějšího tematického okruhu, se v této podkapitole nejprve vyjádřím k názorům dotazovaných na případnou restauraci nebo kavárnu v budově místo nynější střední školy, k negativnímu a pozitivnímu hodnocení Jiráskových sadů i k názorům na údržbu v parku a místa k sezení, a nakonec se vyjádřím ke změnám a úpravám, o kterých se zmiňovali někteří respondenti v závěru rozhovoru.

Prostřednictvím začlenění otázky s hodnocením Jiráskových sadů a následných zjištěných reakcí návštěvníků jsem se mohla více přiblížit tomu, jak je vnímají a jaké významy tomuto parku přisuzují, na což také budu odpovídat v rámci jedné z výzkumných otázek. Pohledy respondentů na toto téma byly velmi rozdílné. Třemi respondenty byla představa restaurace v parku jednoznačně zamítnuta. Následně uvádím reakce dvou respondentů: *„já teda restauraci určitě né, rozhodně né, já si myslim, že jakoby do sadů nebo do takových odpočinkových věcí, relaxačních nepatří vůbec žádněj restaurant. Já nevěřim tomu, že by se tady zase zachovalo to, co tady je. Zaprvé ten klid a ta čistota...“* (respondent #03). *„No já si myslim, že ta restaurace by se sem nehodila, protože by to narušilo zvláště tu strukturu toho jak je to tady situovaný, že by tu vlastně sem natáhli já nevím v uvozovkách něký ty živly, drogy a takovýhle ty věci takže, to by asi nebylo moc efektivní, když sem choděj malý děti a válely by se tady ožralý lidi nebo, kdo ví co“* (respondent #02). Zbylí respondenti by restauraci úplně nezavrhovali, někteří se však domnívají, že by ji stejně nevyužívali a podotýkali, že by se v Jiráskových sadech možná ani neuživila, jinak by zde už třeba dávno byla.

Většina respondentů nehodnotila park nijak negativně. Našly se však i výjimky. Jiráskovým sadům byly vytýkány poškozené ploty u zimního stadionu, za

krásného počasí přelidněnost v parku: „*možná že někdy už je vopravdu hodně lidí, že někdy to je tak jako přelidněný*“ (respondent #05), nedostatečný počet laviček u dětského hřiště, nefunkční, uzamčené záchody: „*a to samý, chcete semka jít, navštívit to, strávit tu čas, protože nechcete jenom projít, tak zas ty záchody. Zas vám neumožní tady setrvat, protože sme jenom lidi a máme potřeby*“ (respondent #03) a zákazy porušující pejskaři a cyklisté. Někteří dotazovaní také podotýkali, že jim v parku velmi vadí hlasitost dětí: „*...protože když si dete někdy odpočívat na lavičku a vedle křičí tři mimina, tak to taky není úplně...*“ (respondent #05). Na tento jev si však budou muset návštěvníci nejspíše zvyknout, protože s výstavbou nového dětského hřiště přichází dnes do parku možná i více dětí, než kdy dříve, a tím pádem se hlavně v blízkosti dětského hřiště celková hlučnost zvyšuje. Dodávám tedy, že zbudování dětského hřiště na jednu stranu přispělo k další možné aktivitě, na druhou stranu však v Jiráskových sadech narušilo klidovou zónu. Přelidněnost a hlučnost dětí však není chybou nebo nějakým nedostatkem parku. To, že Jiráskovy sady za hezkého počasí navštěvuje velké množství lidí, se nedá nijak ovlivnit nebo zredukovat. Faktem je, že je to překrásný prostor v centru města, obyvatelům Hradce se zde líbí, a proto se na toto místo také opakovaně vrací.

V souvislosti s negativním hodnocením, logicky následovala i otázka, co hodnotí respondenti v Jiráskových sadech nejvíce pozitivně. Jako příklad uvedu hned několik jejich odpovědí: „*tak hlavně je to tady ve středu města, kde je klid*“ (respondent #09), „*Kytičky, stromy no, ta příroda určitě*“ (respondent #04), „*...protože já jsem designér, tak pro mě ty barvy, jo, já jsem zatížená. Barvy, já prostě barvy, já když vidím, že ty barvy korespondujou, ladí to, se všim, tak to je, to je pro mě výhra*“ (respondent #03), „*těším se na všechno, co souvisí s tím odpočinkem a s díváním se na tu přírodu a na tyhle ty pěkný věci...*“ (respondent #06), „*mně se strašně líbí ten, jakoby velkej plac, taková možnost se procházet. Takovejch spoustu cestiček a udržovaných, no*“ (respondent #01). Nejčastěji hodnotili pozitivně dotazovaní mnoho zeleně, spoustu květin a díky nim hlavně barevnost parku. Klid a ticho, zákaz vodění psů, veliký krásný prostor a možnost volně se po parku pohybovat. Několik respondentů odpovědělo na tuto otázku velice jednoduše a krátce, že se jim tu prostě líbí. To jen dokazuje, jak moc jsou s Jiráskovými sady v Hradci spokojeni.

Stejně kladně hovořili dotazovaní i o údržbě parku: „*ten park je krásně upravenej, když chodím do práce přes lávku ráno, tak vopravdu se v tom parku pracuje, uklízí, ted' jsem viděla paní, jak sbíraly větvičky, opravdu jako jó, jako jó*“ (respondent #07). Respondenti si všímají udržovaných a zalévaných záhonů, kácení starých stromů a následné vysazování nových, dále že je také vždy posekaná tráva. Během pozorování jsem byla svědkem uklízení parku v dopoledních hodinách. Je dobré, když údržba probíhá před očima návštěvníků, na což právě upozorňuje i americká organizace PPS, o které blíže pojednávám v části teoretických východisek.

Na základě odpovědí téměř všech respondentů, je v parku také dostatečný počet míst k sezení. Jedna respondentka podotkla, že u břehu ze strany řeky Labe by mohlo být více laviček. Je pravda, že většinou bývají za hezkých dnů všechny lavičky na pravém břehu obsazené a nejen tam, což také potvrdil svou odpovědí poslední z dotazovaných, respondent #11: „*já si myslím, že je, ale fakt je, že když je jó sezóna, tak většinou ty lavičky bejvaj obsazený.*“ Obsazené lavičky jsem také pozorovala i u hlavního vchodu do parku. Důvodem je podle mne to, že lavičky se nacházejí velice blízko vchodu, a když lidé nechtějí procházet celý park anebo mají jen málo času v parku pobýt, stává se posezení na těchto lavičkách pro návštěvníky velice výhodné. Další respondentka dodávala, že by v parku mohly být lavičky naproti sobě anebo i stoleček: „*kdyby tam byly třeba dvě lavičky a mezi nimi stoleček, aby si tam člověk mohl třeba sednout a proti vám nebo ten stolek nemusí být, ale aby byly lavičky proti sobě, aby ty lidi si mohli povídat, protože když sedíte vedle sebe v řadě, tak si tak nenapovídáte, jako když sedíte na dvou lavičkách proti nebo na třech*“ (respondent #07). S respondentkou jsem naprosto souhlasila. Často lidé využívají prostředí parku k neformálním schůzkám, scházejí se tu a povídají si. Komunikace by v případě laviček naproti sobě byla vřelejší, ale také pohodlnější.

V samotném závěru rozhovoru, jsem pokládala respondentům otázku, zda je napadá něco, co by se v Jiráskových sadech mohlo vylepšit, změnit. Padlo několik zajímavých odpovědí: „*co by bylo hezký, tak by, tak by bylo, kdyby byly zavírací dveře na obou stranách a třeba tam chodily takový ty kamerunský kozičky (smích) jako pro děti nebo...*“ (respondent #07). „*A přiznala bych se, stojany na kola, protože po parku se přece nesmí jezdit na kole a já dneska když jsem sem šla, tak jsem přijela na kole a sem přemýšlela, kde to kolo zaparkovat a k plotu, nevím jestli by to plot vydržel, jestli je to bezpečný, tak jsem parkovala u zimního stadionu, takže*

je to takový, že po Hradci se jezdí hodně na kole a já často teď využívám na jaře a v létě, tak, mně to přijde trochu takový že stačilo by třeba sem dát krátkej stojan dovnitř parku, že by návštěvníci sem zaparkovali, mohli tu být a zase odjeli“ (respondent #01). Stojany na kola v parku mi přijdou jako skvělý nápad, protože jsem vyzorovala, že Jiráskovy sady navštěvuje hodně cyklistů. Mimo ty, kteří (jak už bylo zmíněno) parkem projedou i přes zákaz, jsou to i lidé, jež si vedou kolo vedle sebe a v parku je pak někde opřou.

Závěr

V samotném závěru bych ráda zodpověděla výzkumné otázky, které jsem si v rámci výzkumného šetření stanovila a na které jsem za pomoci pozorování, terénních poznámek a bližšího prozkoumání tematických celků z rozhovorů, získala odpovědi. Cílem je tedy přehledně prezentovat všechny výsledky tak, aby podávaly jasné odpovědi na operacionalizovanou podobu výzkumných otázek. Kvůli správnému pochopení výsledků a vlastních zjištění uvedu pro připomenutí v následujících odstavcích nejprve výzkumnou otázku a posléze tuto otázku zodpovím.

Kdo jsou pravidelní návštěvníci parku? Jak již bylo uvedeno v metodologii práce, předpokládala jsem, že k nejčastějším návštěvníkům Jiráskových sadů budou patřit ti, kteří mají nejvíce volného času. Studenti, maminky na mateřské dovolené s dětmi a senioři. To mohu na základě pozorování jednoznačně potvrdit. Obzvláště v dopoledních hodinách navštěvovaly park převážně tyto skupiny lidí. Nebyly to však pouze ženy, které se s kočárky procházely po parku, ale i muži a ne ojedinele, ale celkem v hojném počtu. Od poledne začali park navštěvovat i školáci. Jiráskovy sady tvoří zázemí pro komplex škol na obou březích, a tak není divu, že jdou děti po škole trávit čas zrovna do Jiráskových sadů, kde mají k dispozici krásné dětské hřiště. K pravidelným návštěvníkům parku dále patří rodiče s dětmi nebo i prarodiče s vnoučaty a samozřejmě mladé i starší páry, kterými se v odpoledních hodinách park začíná zaplňovat.

Jaké významy parku přisuzují? Jiráskovy sady představují jakousi plochu krátkodobého odpočinku. Návštěvníci využívají park právě k relaxaci a uvolnění. Zároveň přisuzují velký význam přírodě a klidu, které sady poskytují a což je také hlavní důvod toho, proč je navštěvují. Dotazovaní uváděli, že Jiráskovy sady jim poskytují místo, kde se mohou zastavit a přemýšlet, místo, kde mohou být chvíli sami, kde se mohou zklidnit a kam mohou na chvíli utéct před okolním ruchem a stresem. Do parku přichází obdivovat vzrostlé staré stromy a keře. Ze všeho nejvíce však v jarních a letních měsících barvami zářící květiny, a to především růže. Jak jsem se již zmínila, velice častými návštěvníky jsou zamilované páry. Díky parkové úpravě, která na mnoha místech připomíná zámeckou zahradu, hojně využívají mladé páry ke schůzkám zrovna toto romantické, kouzelné místo. Jak uvedlo několik

respondentů v rozhovorech, Jiráskovy sady poskytují skvělé vyžití pro děti. Domnívám se, že ty se do parku těší hlavně na to, že mohou krmit ptáky a vyhrát si na novém dětském hřišti. Mimo procházky a odpočinek, nabízejí sady návštěvníkům i kulturní vyžití. Ne jeden respondent má proto Jiráskovy sady spojené s výstavami a koncerty v parku. Lidé částečně navštěvují park i pro jeho historické jádro.

Jakou roli hraje park v rámci jejich každodennosti? Odpověď na tuto otázku velice úzce souvisí s předešlou výzkumnou otázkou. V souvislosti s každodenním životem lidí, navštěvujících tento park, pro ně hrají sady významnou a obohacující roli. Obohacující především proto, že pro ně návštěva parku, oproti pobytu v domácnosti nebo v práci, představuje něco zcela jiného. Poskytuje návštěvníkům procházky v krásném a příjemném prostředí, odpočinek a relaxaci, přísun čerstvého zdravého vzduchu a pocit ticha. Návštěvu Jiráskových sadů si lidé plánují dopředu, zaobírají se jí v myšlenkách a těší se na ni. Genius loci parku se tak promítá na pozadí jejich celodenního uvažování. V neposlední řadě návštěvníci z pobytu v Jiráskových sadech čerpají novou energii, tzv. si „dobíjí baterky“, aby pak mohli lépe zvládnout vše, co je ten který den ještě čeká. A když svůj pobyt v parku ukončí, ještě dlouho jim v mysli doznívají jeho obrazy.

Nakonec konstatuji, že na základě vyhodnocení rozhovorů, pozorování a terénních poznámek, byly všechny výzkumné otázky náležitě zodpovězeny. Získaná data jsem také mohla komparovat s teoretickými východisky. Na základě závěrů některých autorů jsem tak potvrdila několik jejich tvrzení. Cílem práce bylo získat co možná nejpestřejší odpovědi návštěvníků a tohoto cíle bylo také úspěšně dosaženo. Po zjištění odlišných názorů dotazovaných ohledně Jiráskových sadů, jsem dospěla k přesvědčení, že ještě zajímavějším výsledkem by bylo získání odpovědí od většího počtu návštěvníků. Od každého respondenta jsem se totiž dozvěděla něco nového a originálního. Díky rozhovorům jsem také zjistila, že návštěvníkům velmi záleží na tom, aby se v místě, které navštěvují, cítili dobře a měli zde vše, co potřebují. Myslím si tedy, že pokud se má zlepšovat funkčnost a vybavenost všech městských veřejných prostorů, pak hrají výzkumné rozhovory se samotnými uživateli veřejných prostorů skutečně nezanedbatelnou roli.

Samotný výzkum mně jako badateli a studentovi oboru sociologie přinesl obrovskou zkušenost a to především prostřednictvím interakce s respondenty a

samotného pozorování. Vypracování bakalářská práce mi také pomohlo rozšířit si své obzory a nasměrovat mne ke zvolení tématu případné budoucí diplomové práce.

Použitá literatura

- 1) Bourdieu, P. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum.
- 2) Cresswell, T. 2004. *Place: A Short Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 3) Černoušek, M. 1992. *Psychologie životního prostředí*. Praha: Univerzita Karlova, KAROLINUM.
- 4) Disman, M. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: KAROLINUM.
- 5) Divišová, J. 2011. *Encyklopedie města Hradec Králové*. Díl 1 A-M. Hradec Králové: Garamon.
- 6) Domečka, L. 1927. „Šedesát let Jiráskových sadů.“ *Kraj Královéhradecký: orgán národní strany svobodomyšlné v severovýchodních Čechách* 18 (31): 6.
- 7) Durdík, P. 2013. „Veřejný prostor a veřejná prostranství.“ Pp. 7 in *Veřejný prostor a veřejná prostranství. Sborník z konference AUÚP, Znojmo 21. - 22. 11. 2013*. Brno: Ústav územního rozvoje.
- 8) Erbel, J. 2015. „Veřejný prostor.“ *Atlas Transformace* [online]. [cit. 4. 3. 2015]. Dostupné z:
<http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/v/verejny-prostor/1-verejny-prostor.html>
- 9) Galčanová, L., R. Osman, B. Vacková. 2011. „Prostor „před nádražím“ v Brně – perspektiva chodce.“ *Urbanismus a územní rozvoj* XIV (5): 17-25.
- 10) Gehl, J. 2000. *Život mezi budovami*. Boskovice: Albert.
- 11) Giddens, A. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo.
- 12) Goffman, E. (1963) 2003. *Stigma: Poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ.
- 13) Gotham, K. Fox. 2003. „Toward an Understanding of the Spatiality of Urban Poverty: The Urban Poor as Spatial Actors.“ *International Journal of Urban and Regional Research* 2 (3): 723–737.
- 14) Harvey, D. 1973. *Social Justice and the City*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 15) Hejnal, O. 2013. „Anachorický bezdomovec: Purifikace a transgrese veřejného prostoru.“ *Český lid* 100 (4): 449-468.
- 16) Hendl, J. 2008. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- 17) Heřmanová, E., J. Patočka. 2006. *Regionální sociologie, sociologie postoru a prostředí*. Praha: Oeconomica.

- 18) Hradecké Jiráskovy sady. 1991. *Hradecký kurýr: list občanům Královéhradecka* 33 (11): 4.
- 19) Keller, J. 1997. *Sociologie a ekologie*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ.
- 20) Krátký, J. 1990. „Charakteristika prostředí města.“ Pp. 9-16 in *Urbanistická kompozice Hradce Králové*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Hradec Králové.
- 21) Lefebvre, H. 1991. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 22) Low, S. M., D. Taplin, S. Scheld. 2005. *Rethinking urban parks: Public Space and Cultural Diversity*. Austin: University of Texas Press.
- 23) Low, S. M., D. L. Zuñiga. 2003. *The anthropology of space and place: Locating Culture*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 24) Malina, J. 2007. „Střílnová kasemata v Jiráskových sadech v Hradci.“ *Hradecký deník* 16 (261): 4.
- 25) Mareček, F. 1999. *Zahradnický slovník naučný IV. N-Q*. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací.
- 26) Musil, J. 1967. *Sociologie Soudobého města*. Praha: Nakladatelství svoboda.
- 27) Ouředníček, M., J. Temelová. 2011. „Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 47 (4): 625–631.
- 28) Park, P. E., E. W. Burgess, R. D. McKenzie. 1925. *The City*. Chicago: Chicago press.
- 29) Project for Public Spaces. 2011. „Case study: Brno, Czech Republic.“ Pp. 1-30 in *Placemaking and the Future of Cities*.
- 30) Project for Public Spaces. 2015. „Building community, creating places, using common sense.“ [online]. [cit. 5. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.pps.org/about/>
- 31) Project for Public Spaces. 2015. „Signature Places: Great Parks we can Learn From.“ [online]. [cit. 5. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.pps.org/reference/six-parks-we-can-all-learn-from/>
- 32) Prokeš, K. 1936. „Památník padlých vojáků za svobodu národa v Jiráskových sadech v Hradci Králové.“ *Královéhradecko: vlastivědný sborník pro školu a dům* 13 (3): 85-87.

- 33) Relph, E. 2008. „Place and Placelessness (1976).“ Pp. 43-52 in P. Hubbard, R. Kitchin, G. Valentine (eds.). *Key Texts in Human Geography*. London: SAGE Publications Ltd.
- 34) Silverman, D. 2005. *Ako robíť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, a. s.
- 35) Simmel, G. 2002. „The Metropolis and Mental Life (1903).“ Pp. 11-19 in G. Bridge, S. Watson (eds.). *The Blackwell City Reader*. Oxford, Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- 36) Strauss, A., J. Corbinová. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert.
- 37) Šilhánková, V. 2003. „Co jsou veřejné prostory.“ Pp. 7-10 in *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. Brno: Vysoké učení technické v Brně.
- 38) Švaříček, R., K. Šed'ová. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- 39) Tuan, Y. 1977. *Space and Place: The Perspective of Experience*. London: University of Minnesota Press.
- 40) Vašát, P. 2012. „Mezi rezistencí a adaptací: Každodenní praxe třídy nejchudších.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 48 (2): 247–282.
- 41) Voborníková, D., M. Steklíková, F. Toman. 1970. *Jiráskovy sady – úpravy v okolí plastiky „soutok“*. Hradec Králové: Útvar územního plánování a architektury městny v Hradci Králové.
- 42) Whyte, W. H. 1980. *The Social Life of Small Urban Spaces*. Washington, DC: Conservation Foundation.
- 43) Wright, T. 1997. *Out of Place. Homeless Mobilizations, Subcities, and Contested Landscapes*. New York: State University of New York.

Seznam příloh

Scénář rozhovoru

Téma 1: Členění prostoru Jiráskových sadů + mentální mapa

- 1) Když se řekne Jiráskovy sady, co Vás napadne jako první? (Jmenujte prosím pár prvních slov, která Vás napadnou)
- 2) Mohl/a byste mi jednoduše nakreslit mapu Jiráskových sadů?
- 3) Dříve zde byla místo střední školy restaurace. Uvítal/a byste ji tu teď raději? Co by bylo podle Vás přínosnější – vhodnější?
- 4) Věděl/a byste něco o historii parku?
- 5) Dokázal/a byste vyjmenovat některé historické či umělecké objekty Jiráskových sadů?

Téma 2: Významy, pocity

- 6) Jaké významy, pocity, prostě cokoliv, ve Vás vyvolávají jednotlivé části Jiráskových sadů?
- 7) Je část parku, kde se třeba necítíte úplně bezpečně?
- 8) Všiml/a jste si, že by se v prostoru Jiráskových sadů vyskytovaly nějaké specifické skupiny lidí, vedle kterých se necítíte bezpečně? V případě že ano, o které lidi se jedná a kde se nejčastěji zdržují?
- 9) O jakou část dne se jedná?
- 10) Co říkáte na to, když si zde někdo na trávníku roztáhne deku?

Téma 3: Využívání prostoru - aktivity návštěvníků

- 11) Z jakého důvodu nejčastěji navštěvujete Jiráskovy sady a jak často?
- 12) Je u Vás vždy rozhodujícím faktorem, zda sady navštívíte a třeba tam i chvíli zůstanete, slunce?
- 13) V jakou denní dobu navštěvujete Jiráskovy sady?
- 14) Na kterých konkrétních místech tady v Jiráskových sadech většinou setrváváte? (Když se rozhodnete tu chvíli zůstat)
- 15) Vyhledáváte spíše skrytější, okrajová místa, kde nejste tolik vystaven/a pozorování ostatních lidí, nebo Vám nedělá problém sednout si na viditelná, ničím nezastíněná místa?

- 16) Zakreslete prosím na mapě, kudy nejčastěji chodíte a kde se zdržujete.
- 17) Co zde nejčastěji děláte a na čem závisí to, jak dlouho tu zůstanete?
- 18) Navštěvujete sady i v zimě? Pokud ano, jakým aktivitám se zde v zimě věnujete?
- 19) Víte něco o kulturních akcích a výstavách, které jsou zde pořádány? Popřípadě, zúčastňujete se těchto akcí?

Téma 4: Hodnocení, vizuální stránka

- 20) Myslíte si, že je prostor Jiráskových sadů správně využitý?
- 21) Myslíte si, že je tu dostatečný počet míst k sezení?
- 22) Co říkáte na zeleň v Jiráskových sadech?
- 23) Jak jste spokojena s údržbou Jiráskových sadů?
- 24) Jak hodnotíte celkovou vizuální stránku Jiráskových sadů?
- 25) Co byste v Jiráskových sadech hodnotil/a nejvíce pozitivně?
- 26) Co byste v Jiráskových sadech hodnotil/a nejvíce negativně?
- 27) Postrádáte zde něco, nebo je zde něco, co se Vám nelíbí, co byste změnil/a, vylepšil/a?

Zdroj: Vlastní

Transkripce rozhovoru

(T = tazatel, R = respondent)

24. 3. 2015

Respondent #06: Žena (59), SŠ, knihovnice, Hradec Králové

T: Když se řekne Jiráskovy sady, co Vás napadne jako první? Mohla byste jmenovat pár prvních slov, která Vás napadnou? Co se Vám hned vybaví?

R: Oddechový čas, relaxace.

T: Mohla byste mi jednoduše na papír nakreslit mapu Jiráskových sadů? A jakoby, nemusí to být mapa, ale jenom jak si představujete ten prostor, jak ho vnímáte. Někdy úplně hlavní body, někdy co se Vám vybaví tak.

R: (kreslí mapu)...tady jako okrasná zahrada, kytičky, prostě cestičky a parková úprava, tady je někdy ten altánek, kde pořádají asi i koncerty, tady bývá výstava květin, někdy floristika, tady na té straně altánku je budova zřejmě někdy asi zahradníka, tady jsou další ty cesty no a pak se to tady ubíhá a je tady někdy takový průchod jakoby tunýlek, a zase stromy, keře, cestičky, já to neumím namalovat. Lavičky tady kolem dokola, stromy tam jsou. Tady dětský někdy to hřiště, no...

T: Jo, takhle mi to úplně stačí. A mohla byste prosím na mapě zakreslit, kudy nejčastěji chodíte a kde se třeba zdržujete?

R: No tak, právěže tadyhle bejvám většinou...tak chcete nějakou šipku nebo...

T: Jo klidně můžete šipku.

R: Dobře, tak tadyhle třeba jdeme většinou tímhle tím směrem a většinou takhle s dětma třeba jdeme touhleto cestičkou do toho koutku v poslední době no anebo tady pak projdeme tady tím tunýlkem a jdeme dál k tomu soutoku, kde krmíme ty, v zimě kačenky nebo v zimě i nutrie. Ale ty kačenky taky.

T: Ehm, dříve zde byla místo střední školy restaurace, uvítala byste ji tu teď raději? Anebo co by podle Vás bylo přínosnější a vhodnější v té budově tam.

R: Ta škola tam špatná není, no ale restaurace někde navíc by tam určitě být mohla, protože tam někdy občerstvení, vzhledem i k tomu, a k kulturnímu programu.

T: Ehm, dobře. Věděla byste také něco o historii parku?

R: No tak to už bude horší (smích).

T: Jo to vůbec nevádí.

R: No Jiráskovy sady, tak to bude souviset že, s Aloisem Jiráskem, vím, že je tam dřevěný kostelík, věděla jsem to, je to přivezený odněkud...

T: Jo, je to jakoby z Podkarpatský Rusi.

R: Z Podkarpatský Rusi, tam odtud'.

T: No, dobře. A dokázala byste taky jmenovat nějaké historické (i když to už jste právě řekla ten kostelík) anebo i umělecké objekty těch sadů?

R: Že tam je asi to sousoší, ale, nevím, kdo to navrhl přiznám se, neznám ho.

T: Ehm, ehm a teď ty významy a pocity...jaké významy, pocity nebo cokoli ve Vás vyvolávají jednotlivé části Jiráskových sadů?

R: Tak, tady když tam vstupujete, je tam spousta květin, to na člověka působí tak jako velice příjemně a...jako radostně, je zde plno barev a je to hezky tak jako uspořádaný, pak ty stromy, květy že jo keře. Tak, jako to zahradničení tam je. Působí to na člověka opravdu jako příjemně a mile a tak jako pro tu...pro ten odpočinek a relaxaci no a dětem se tam líbí vyloženě, že se jdou podívat na ty zvířátka, že je můžou krmit, je to pro ně zážitek.

T: Ehm, dobře. Je část parku, kde se třeba necítíte úplně bezpečně?

R: Ne, zatím...mně to tak nikdy nepřípadalo...

T: Ehm, dobře a třeba všimla jste si, že by se v prostoru Jiráskových sadů vyskytovaly nějaké specifické skupiny lidí? Třeba, právě některé, vedle kterých se necítíte bezpečně?

R: Mně se to nestalo, nikdy. Jako je možný, že třeba v těch podvečerních hodinách anebo že se tam někdo může třeba scházet nebo, ale mně se to nestalo.

T: Ehm, dobře. Z jakého důvodu nejčastěji navštěvujete Jiráskovy sady a jak často?

R: No právě z důvodu toho odpočinku, procházek a s těmi dětmi.

T: Ehm a jak často? Když byste takhle mohla říct...

R: Nebo jsme tam byli taky na...když tam byla právě ta výstava...té floristiky anebo kolem Vánoc tam chodíme. Tam bývají ty výstavy...

T: Takže jako nějak úplně pravidelně ne...

R: Pravidelně ne.

T: Je u Vás vždy rozhodujícím faktorem zda sady navštívíte a třeba tam i chvíli zůstanete, slunce?

R: No tak určitě tam jdu spíš, když je třeba pěkně, lepší počasí a když je tepleji, ale není to podmínkou.

T: Není to podmínkou, ehm, a když se teda rozhodnete tam jít, tak v jakou denní dobu většinou?

R: S těmi dětmi třeba i dopoledne, jinak odpoledne.

T: Jo, dobře. A vlastně to už jste mi taky říkala, když se zeptám, na kterých místem zde zůstáváte, když se tam rozhodnete chvíli zůstat...

R: Většinou dojdeme až k tomu soutoku právě anebo ty děti chtějí do toho koutku, kde si můžou hrát, ale hlavně jsme u soutoku. Když jdeme sem tak hlavně tam.

T: Dobře. A vyhledáváte třeba spíš skrytější místa, kde nejste tolik jakoby vystavena pozorování ostatních lidí anebo Vám nevadí...

R: Nevadí.

T: Nevadí, ehm. A jakým činnostem se zde věnujete? Co zde nejčastěji tak děláte v Jiráskových sadech? Jaké aktivity nebo takhle...

R: No tak, s těmi dětmi, ony si tam běhají, hrají. Procházky. Pozorování přírody.

T: Ehm. Navštěvujete sady i v zimě?

R: Taky.

T: Ehm a v zimě se teda věnujete, jak jste říkala tomu krmení anebo...

R: Taky, taky anebo právě na ty výstavy no.

T: Jo takhle na ty výstavy, ehm. Takže o těch pořádaných kulturních akcích co tam jsou, víte a zúčastňujete se jich teda.

R: No někdy ano, ehm někdy ano. Není to jako pravidlo...

T: Dobře. Teď teda to hodnocení a vizuální stránka. Myslíte si, že je prostor Jiráskových sadů správně využitý?

R: No chodí tam hodně lidí, že se to využívá k té relaxaci...

T: Ehm...myslíte si, že je tu i dostatečný počet míst k sezení?

R: Si říkám, že kdyby jich tam bylo o mnoho víc, že už by to potom ztrácelo to kouzlo a ten pohled, jestli už by to nebylo přelidněný...že je to tak asi akorát.

T: Ehm, to je pravda no. A co říkáte jakoby na zeleň v Jiráskových sadech?

R: No, to se mi právě líbí, že je tam jako zeleně a těch květin a stromů.

T: Ehm, jste spokojena s celkovou údržbou sadů?

R: Myslím si, že ano.

T: A jak byste hodnotila celkovou vizuální stránku Jiráskových sadů?

R: No mně se to tam moc líbí.

T: Takže pozitivně.

R: No pozitivně, určitě.

T: Teď mám tady ještě dvě podobné otázky. Co byste hodnotila úplně nejvíce pozitivně a na druhou stranu nejvíce negativně? Co třeba je tak jakoby největším důvodem, proč tam tak jako dete, na co se tam nejvíc třeba těšíte a pak zase naopak jestli je něco, co Vám tam vadí.

R: Takhle. Těším se na všechno, co souvisí s tím odpočinkem a s díváním se na tu přírodu a na tyhle ty pěkný věci a negativně...ani nemám nic jako negativního...

T: Jo, negativního nic. Takže když se zeptám, jestli něco postrádáte nebo je něco, nebo měla byste i nějaký nápad co byste vylepšila nebo tam i něco ještě dodala nebo...

R: Já mám pocit, že je to tam tak hezký, že tomu nic nechybí. To je můj názor.

T: Ehm, tak jo...tak ae...a teď jsem si ještě, jakoby za poslední dny jsem si tam dopsala otázku...všimla jsem si tam, že si tam třeba rozložila maminka s dětma deku na trávu, tak co říkáte tady na to, jestli...

R: Tak já si myslím, že ten park, že se to tak úplně tady v tom parku moc nehodí. Že možná by to nevadilo někde, kde je těch stromových ploch nebo ty travnaté plochy mnohem víc jako, ale že tady je to tak akorát a že to už jako do těch květin, že tady už jako...by mi to tak trochu nesesedělo.

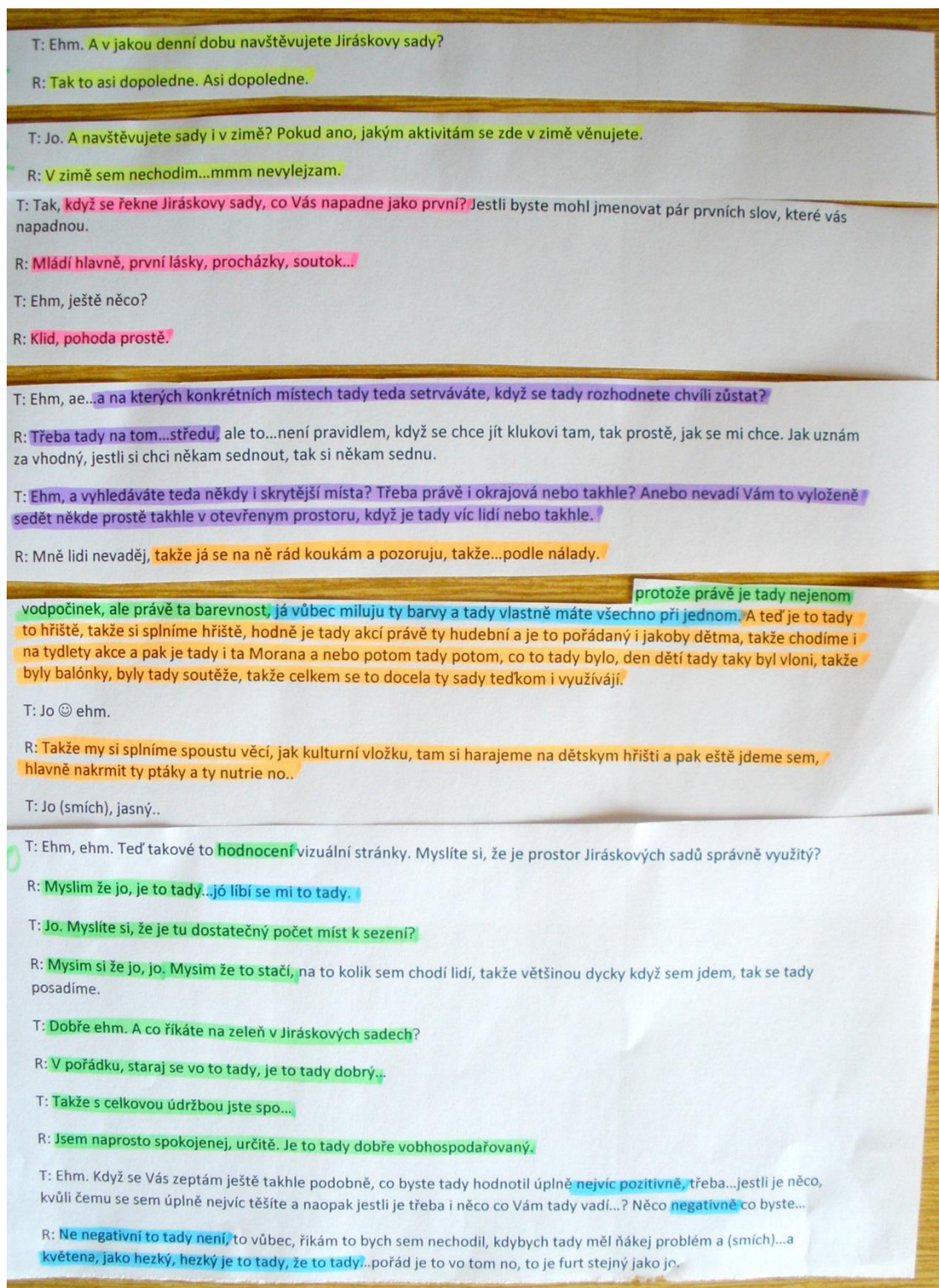
T: Ehm, tak to je tedy všechno.

Konec záznamu

Ukázka kódování

Žlutá barva - rytmus návštěv; růžová barva - asociace; fialová barva - místa; oranžová barva - aktivity; zelená barva – hodnocení; modrá barva – líbí/nelíbí.

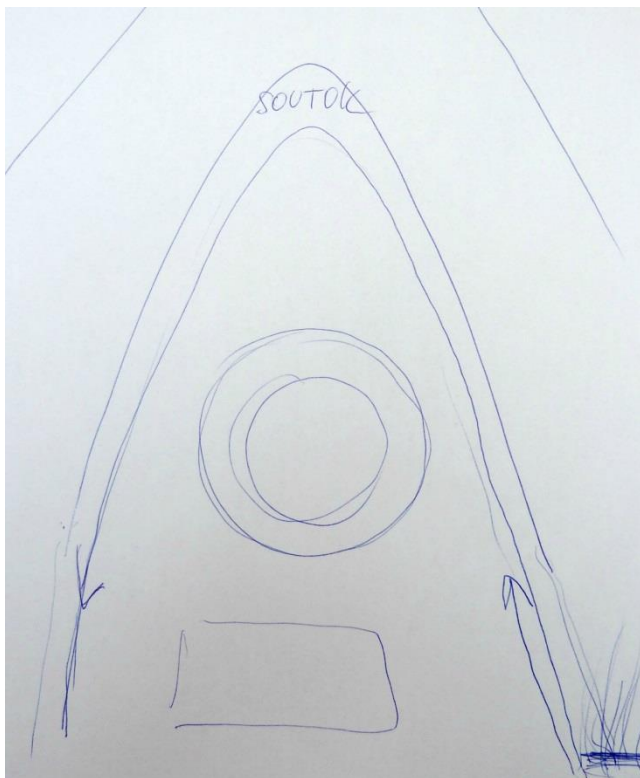
Obrázek 3: Ukázka kódování

Zdroj: Vlastní

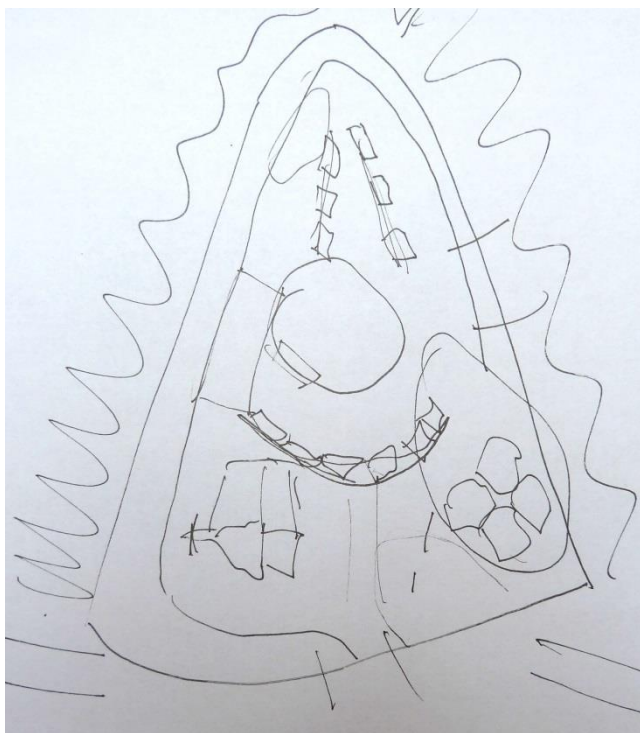
Obrazová příloha

Obrázek 4: Ukázka mentální mapy č. 1

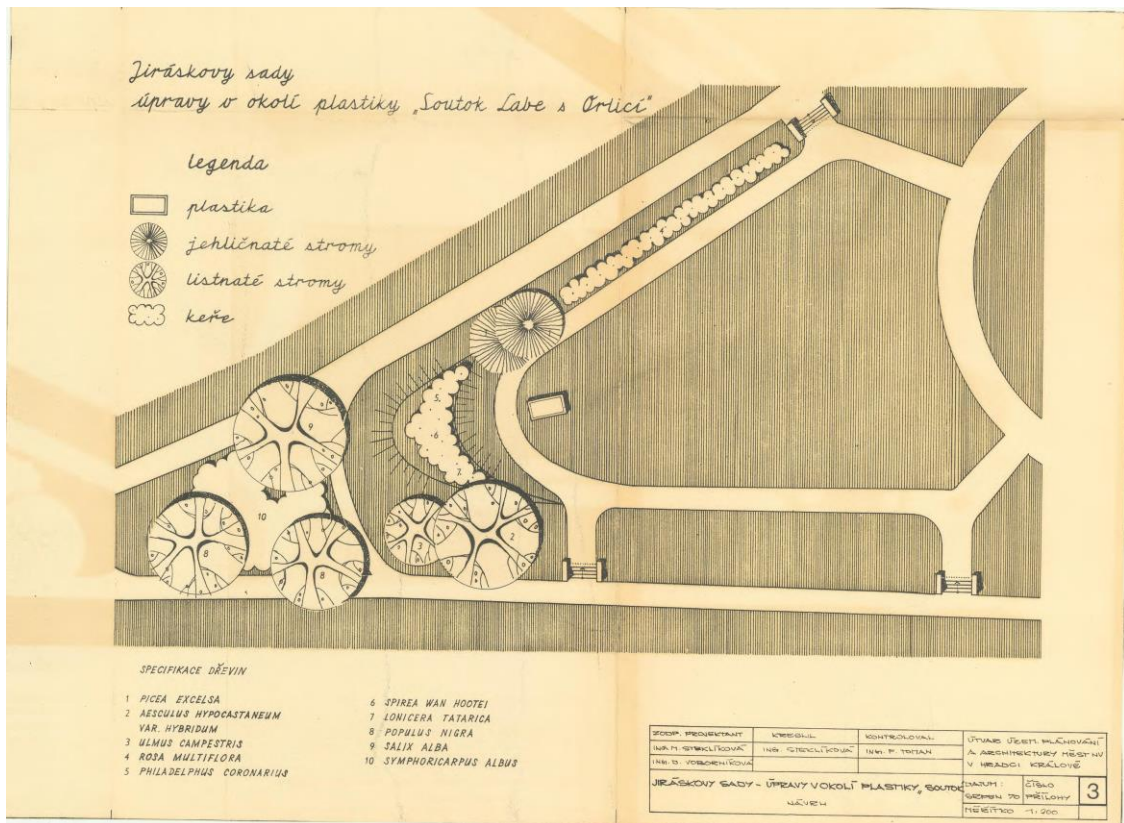
Zdroj: Vlastní

Obrázek 5: Ukázka mentální mapy č. 2

Zdroj: Vlastní

Obrázek 6: Jiráskovy sady - Úpravy v okolí plastiky 1970

Zdroj: Hradec Králové: Útvar územního plánování a architektury městny v Hradci Králové. (viz literatura)

Obrázek 5: Mapa Jiráskových sadů, inventarizace stávajícího stavu dřevin 2014

Zdroj: Interní databáze Magistrátu města Hradec Králové, mapa 101, zpracovatel Atregia s.r.o.

Fotografie 1

STATUTÁRNÍ MĚSTO HRADEC KRÁLOVÉ
www.hradeckralove.org

PROVOZNÍ ŘÁD JIRÁSKOVÝCH SADŮ

Vstupovat do sadů je dovoleno pouze v otevírací době a vchodem k tomu určeným

Y sadech JE ZAKÁZÁNO:

- vstupovat na místa, která nejsou vyhrazena pro návštěvníky
- poškozovat a znečišťovat veškeré zařízení a vybavení sadů (cesty, záhony, zeleň, mobiliiář, veřejné osvětlení, sochy, altán atd.)
- odcizovat jakékoli vybavení (mobiliiař, rostliny, technické a ozdobné prvky)
- uřít stromy, keře a jinou zeleň včetně porušování půdního pokryvu
- jezdit na koloběžkách, kolečkových bruslích, skateboardech a kolech
- rozdělat a manipulovat s otevřeným ohněm
- vstupovat se psy
- požívat alkoholických nápojů, užívat omamných a návykových látek a kouřit
- jakýmkoli způsobem omezovat ostatní návštěvníky s užívání sadů

Návštěvníci sadů JSOU POVINNI:

- užívat zejména zpevněné cesty určené pro chodce
- udržovat v sadech pořádek, řídit se Provozním řádem, dbát na čistotu a bezpečnost prostoru
- prvovozatelé může vstup do sadů z oprávněných důvodů na vymezenou dobu omezit nebo zakázat (např. z důvodu údržby)

Dozor nad dodržováním Provozního řádu jsou oprávněni provádět strážníci Městské policie Hradec Králové a pověření zaměstnanci Technických služeb Hradec Králové.

Každé úmyslné poškození zařízení a vybavení teras bude mít za následek uplatnění nároku vlastníka na náhradu způsobené škody. Za neuposlechnutí těchto příkazů hrozí přestupkové řízení a postih Městskou policií HK!!

OTEVÍRACÍ DOBA:	Důležitá tel. čísla:
duben – září 6. ⁰⁰ – 21. ⁰⁰ hod.	Hasičská služba 150
říjen – březen 6. ⁰⁰ – 19. ⁰⁰ hod.	Záchranná služba 155
sobota, neděle, svátky - otevřeno od 8. ⁰⁰ hod.	Městská policie 156
	Policie ČR 158

Za provoz a otevírací dobu odpovídá:
Technické služby Hradec Králové, tel.: 495 264 039

Foto: L. Svobodová
Pozn.: Provozní řád

Fotografie 2

Foto: L. Svobodová

Pozn.: Východoslovenský kostelík

Fotografie 3

Foto: L. Svobodová

Pozn.: Dětské hřiště

Fotografie 4

*Foto: L. Svobodová
Pozn.: Památník Aloise Jirásky*

Fotografie 5

*Foto: L. Svobodová
Pozn.: Kruhový záhon s lavičkami*

Fotografie 6

Foto: L. Svobodová
Pozn.: Střední škola vizuální tvorby

Fotografie 7

Foto: L. Svobodová
Pozn.: Altán

Fotografie 8

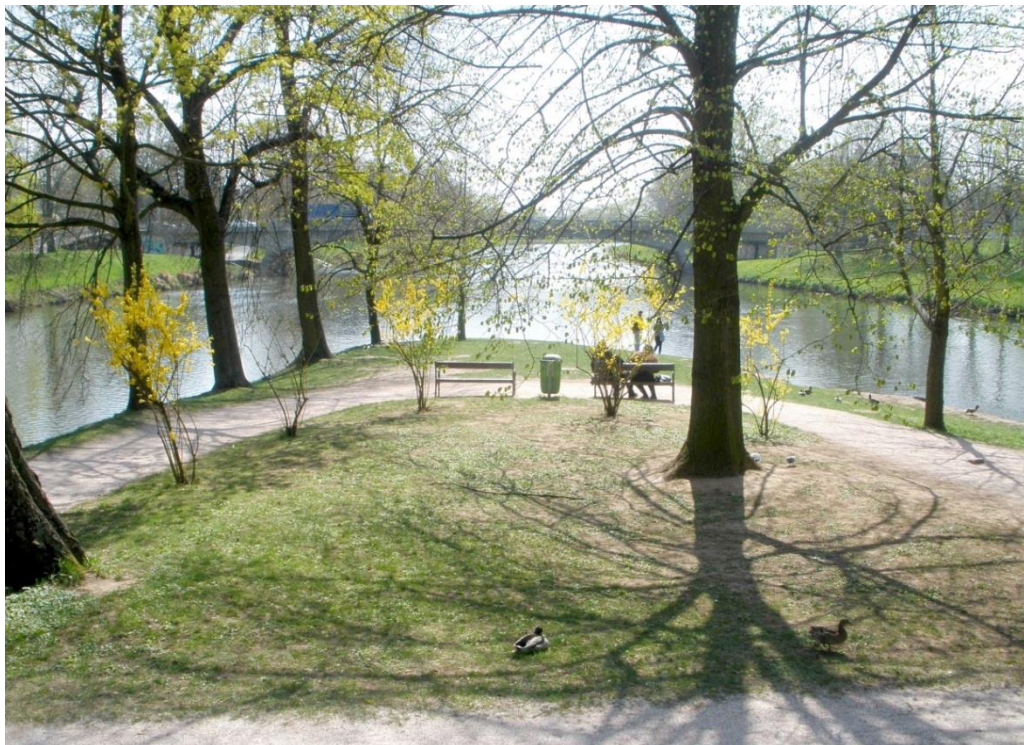
Foto: L. Svobodová
Pozn.: Alpinum

Fotografie 9

Foto: L. Svobodová
Pozn.: Poterna

Fotografie 10

Foto: L. Svobodová
Pozn.: Místo soutoku Labe a Orlice

Fotografie 11

Foto: L. Svobodová
Pozn.: Sousoší Labe a Orlice

Fotografie 12

*Foto: L. Svobodová
Pozn.: Rosarium*

Fotografie 13

*Foto: L. Svobodová
Pozn.: Návštěvníci posedávající na osluněných lavičkách*

